

בעניין שבין:

1. **אביבית אברהמוב שגיא**, ת.ז. 040864548
 2. **גליה טוביאס**, ת.ז. 066512153
 3. **הדס שכנאי**, ת.ז. 058833849
 4. **יובל בן בסט**, ת.ז. 029386208
- על-ידי ב"כ עוה"ד אסף פינק ו/או איתי ארגוב ואח'
משרד עורכי דין אסף פינק
בניין בית האומות, דרך חברון 101, ירושלים 9348001
טלפון: 02-5021829; פקס: 02-5632244
דוא"ל: asaf@asafplaw.co.il

המבקשים

- נגד -

1. **אגוד ערים אזור דן (תברואה וסילוק אשפה)**, ח.פ. 559023221
פארק המיחזור חירייה
ת.ד. 437, אור יהודה 60200
טלפון: 03-6314725; פקס: 03-6314761
2. **ורידס איכות הסביבה בע"מ**, ח.פ. 513335752
שדרות אבא אבן 1, הרצליה
טלפון: 09-952-0000; פקס: 09-9520001
דוא"ל: info@groupve.co.il
3. **חץ אקולוגיה והנדסה אוברסיז (1999) בע"מ**, ח.פ. 512832890
פארק המיחזור חירייה
ת.ד. 437, אור יהודה 60200

המשיבים

הנזק האישי למבקש/ת: 1,700 ₪.

סכום הנזק לכלל חברי הקבוצה: מעל 2,500,000 ₪ - בסמכות בית-המשפט המחוזי.

בקשה לאישור תובענה ייצוגית

לפי חוק תובענות ייצוגיות, תשס"ו-2006

הבקשה פטורה מאגרה לפי תקנה 20(31) לתקנות בתי המשפט (אגרות), תשס"ז-2007

בית-המשפט הנכבד מתבקש כדלקמן:

א. לאשר את התובענה הייצוגית המצורפת לבקשה זו כנספח א' לבקשה (להלן: "התובענה") כתובענה ייצוגית, בהתאם להוראות חוק תובענות ייצוגיות, תשס"ו-2006 (להלן: "חוק תובענות ייצוגיות"), לפי פרט 6 לתוספת השנייה לחוק תובענות ייצוגיות ובכל שינוי שבית-המשפט הנכבד יחליט עליו ביחס לבקשה:

"תביעה בקשר למפגע סביבתי נגד גורם המפגע; לענין זה, 'גורם המפגע', 'מפגע סביבתי' - כמשמעותם בחוק למניעת מפגעים סביבתיים."

ב. לקבוע לפי סעיף 10(א) וסעיף 14(א) לחוק תובענות ייצוגיות כי הקבוצה שבשמה תנוהל התובענה הייצוגית תכלול את כל תושבי רובעים 18 ו- 29 בעיר תל-אביב, וכן תושבי היישובים אזור, חמד, גנות ויישובים סמוכים נוספים, ובכלל זה בעלי דירות, בעלי בתי עסק ושוכרי דירות ובתי עסק, לרבות מי שעובד ועבד באזורים אלו, אשר סבלו וסובלים ממפגעי ריח הנובעים ממספר מתקנים ופעילויות המתקיימות בפארק המחזור חירייה (להלן: "הקבוצה").

ג. לקבוע, בהתאם לסעיף 14(א)(2) לחוק תובענות ייצוגיות, כי המבקשים יהיו התובעים הייצוגיים וכי ב"כ בבקשה זו יהיו ב"כ הקבוצה הכללית המוצעת לייצוג.

ד. לקבוע, לפי סעיף 14(א)(3) לחוק תובענות ייצוגיות, כי עילות התובענה הן כדלקמן:

(1) הפרת החוק למניעת מפגעים סביבתיים (תביעות אזרחיות), תשנ"ב-1992 (להלן: "החוק למניעת מפגעים סביבתיים (תביעות אזרחיות)");

(2) הפרת החוק למניעת מפגעים, תשכ"א-1961 (להלן: "החוק למניעת מפגעים");

(3) מטרד ליחיד על-פי סעיף 44 לפקודת הנזיקין [נוסח חדש] (להלן: "פקודת הנזיקין");

(4) רשלנות על-פי סעיף 35 לפקודת הנזיקין;

(5) הפרת חובה חקוקה על-פי סעיף 63 לפקודת הנזיקין;

(6) הפרת חוק אוויר נקי, תשס"ח-2008 (להלן: "חוק אוויר נקי");

(7) וכל עילה אחרת שעולה מן העובדות שמופיעות בבקשה זו.

ה. לקבוע את הסעד לתביעה ייצוגית זו בהתאם לסעיף 14(א)(4) לחוק תובענות ייצוגיות, וכי הסעד יהיה בדרך של פיצוי כלל חברי הקבוצה בגין מפגעי הריח שסבלו ועודם סובלים, וכן על עוגמת הנפש, חוסר האונים והתסכול שנגרמו ונגרמים למבקשים ולשאר חברי הקבוצה, וזאת בנוסף לסעדים שיפורטו להלן. כמו-כן, בית-המשפט הנכבד מתבקש ליתן צו שיורה למשיבים לפעול לאלתר להפסקת מפגעי הריח הנגרמים על-ידם.

ו. לקבוע כי ההחלטה בבקשה תפורסם באופן שייקבע על-ידי בית-המשפט בהתאם לסעיף 25 לחוק תובענות ייצוגיות.

ז. לחייב את המשיבים בהוצאות התובענה, בגמול למבקשים ובשכר טרחה לב"כ.

¹ פלורנטיין; נוה שאנן; שפירא; קרית שלום ופארק החורשות.

² נחלת יצחק; ביצרון ורמת ישראל; תל חיים; רמת הטייסים; אורות; יד אליהו; התקווה; עזרא והארגונים; לבנה וידידיה; כפיר; נוה ברבור וכפר שלם מערב; נוה אליעזר וכפר שלם מזרח; נוה חן; ניר אביב.

ח. לפי בדיקת ב"כ המבקשת בפנקס התובענות הייצוגיות, נכון ליום הגשת הבקשה דנא לא נרשמה בקשה לאישור או תובענה ייצוגית, שהיא תלויה ועומדת, אשר השאלות המהותיות, המשפטיות או העובדתיות, המשותפות לחברי הקבוצה המתעוררות בה, כולן או חלקן, זהות או דומות בעיקרן לשאלות המתעוררות במסגרת הבקשה דנא.

ט. בהתאם להוראות סעיף 3(א) תקנות תובענות ייצוגיות, תשי"ע-2010 (להלן: **"תקנות תובענות ייצוגיות"**) מועבר עותק מהבקשה לאישור ומהתובענה למשרד להגנת הסביבה.

יוער, כי ההדגשות בציטוטים להלן אינן במקור, אלא אם צוין במפורש אחרת.

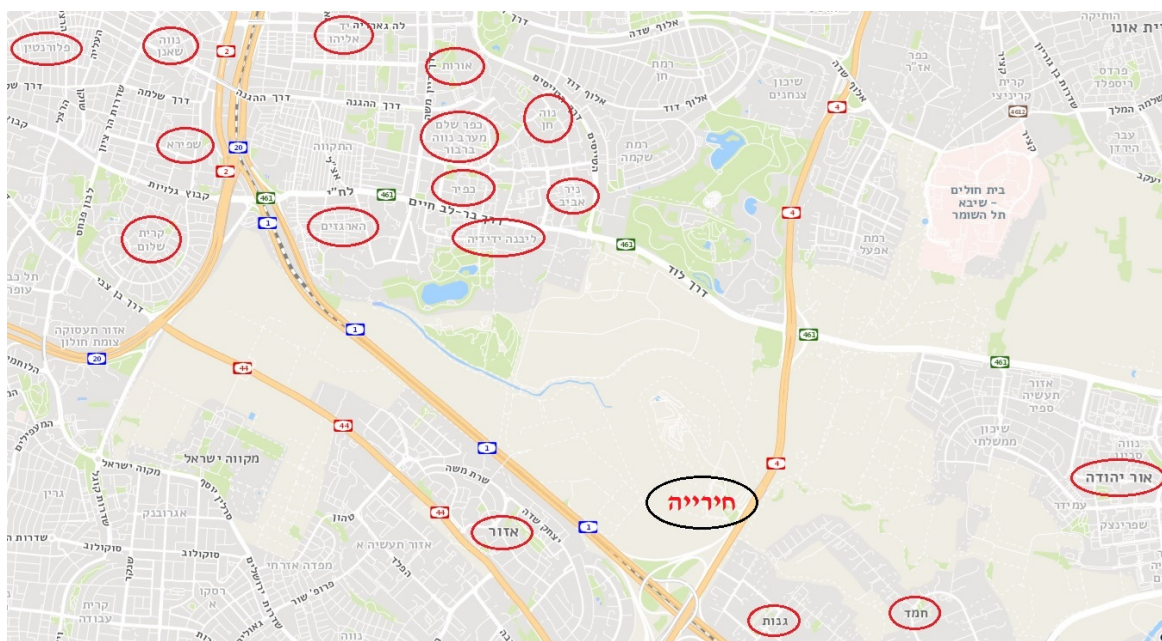
תוכן עניינים

- א. פתח דבר..... 1 -
- ב. רקע עובדתי..... 2 -
- ב.1. המבקשים..... 3 -
- ב.1.א. המבקשת 1..... 3 -
- ב.1.ב. המבקשת 2..... 4 -
- ב.1.ג. המבקשת 3..... 5 -
- ב.1.ד. המבקש 4..... 7 -
- ב.2. המשיבים..... 8 -
- ב.2.א. המשיב 1..... 8 -
- ב.2.ב. המשיבה 2..... 8 -
- ב.2.ג. המשיבה 3..... 9 -
- ג. הליכים שקדמו להגשת התובענה..... 9 -
- ג.1. קבוצת הפייסבוק "תלונות על מפגע הריח מחירייה"..... 9 -
- ג.2. סקר פיזור ריחות..... 14 -
- ג.3. פנייה מוקדמת למשיבים..... 14 -
- ג.3.א. המשיב 1..... 15 -
- ג.3.ב. המשיבה 2..... 15 -
- ג.3.ג. המשיבה 3..... 16 -
- ג.4. בקשות חופש מידע..... 16 -
- ג.4.א. המשרד להגנת הסביבה..... 16 -
- ג.4.ב. עיריית תל אביב-יפו..... 18 -
- ג.4.ג. משרד הפנים..... 18 -
- ג.5. "האזרח גואטה"..... 19 -
- ג.6. ענף פניות ציבור – המשרד להגנת הסביבה..... 19 -
- ג.7. חוות דעת מומחה..... 20 -
- ג.8. מימון המונים..... 21 -
- ד. הטיעון המשפטי - עילות התביעה..... 22 -
- ד.1. הפרת החוק למניעת מפגעים סביבתיים (תביעות אזרחיות)..... 22 -
- ד.2. הפרת החוק למניעת מפגעים והוראות הנוהל..... 22 -
- ד.3. מטרד ליחיד..... 25 -
- ד.4. רשלנות..... 26 -
- ד.5. הפרת חובה חקוקה..... 28 -
- ד.5.א. חוק רישוי עסקים..... 28 -
- ד.6. חוק אוויר נקי..... 29 -

- ד.7. נזקים לא ממוניים - 29 -
- ה. התאמת התובענה להתברר כתובענה ייצוגית - 30 -
- ה.1. מהות התביעה - 30 -
- ה.2. התקיימות תנאי הסף לצורך הגשת תובענה ייצוגית - 31 -
- ה.2.א. הגדרת הקבוצה - 31 -
- ה.2.ב. עילה אישית - 31 -
- ו. פירוט הנזק - 35 -
- ו.1. חישוב הנזק - 35 -
- ז. סמכות מקומית ועניינית - 37 -
- ח. הסעדים המתבקשים - 37 -
- ט. סוף דבר - 38 -

א. פתח דבר

1. עניינה של בקשה זו במפגעי ריח הנגרמים על-ידי המשיבים ואי-נקיטת האמצעים הנדרשים למניעתם. כך במשך מספר שנים, סובלים כל מי שמתגוררים בתל-אביב בשכונות פלורנטין, נוה שאנן, שפירא, קרית שלום ופארק החורשות, נחלת יצחק, ביצרון ורמת ישראל, תל חיים, רמת הטייסים, אורות, יד אליהו, התקווה, עזרא והארגזים, לבנה וידידיה, כפיר, נוה ברבור וכפר שלם מערב, נוה אליעזר וכפר שלם מזרח, נוה חן, ניר אביב וכן ביישובים אזור, חמד, גנות וביישובים סמוכים נוספים, ובכלל זה בעלי דירות, בעלי בתי עסק ושוכרי דירות ובתי עסק, לרבות מי שעובד ועבד באזורים אלו, ממפגעי ריח הנובעים ממספר מתקנים ופעילויות המתקיימות על-ידי המשיבים בפארק המחזור חירייה (להלן: "חירייה").

2. כפי שיפורט להלן בהרחבה, בהתנהלותם הרשלנית אחראים המשיבים לקיומם של מפגעי ריח בסביבה, כהגדרתם בחוק למניעת מפגעים ובנוהל להגדרת מפגעי ריח, שפורסם ביום 09/09/2010 מטעם המשרד להגנת הסביבה, אגף איכות אוויר ושינוי אקלים (להלן: "הנוהל").
3. המדובר מפגעי ריח זבל ואשפה שמפריעים לחברי הקבוצה ומעיבים על איכות חייהם.
4. בשנים האחרונות הוגשו על-ידי חברי הקבוצה מאות רבות של תלונות, הן למשרד להגנת הסביבה והן למוקד 106 של עיריית תל אביב-יפו (להלן: "מוקד 106"), וזאת בגין קיומם של מפגעי ריח שמקורם בחירייה. אולם, מפגעי הריח עודם קיימים ולמרבה הצער אף החמירו בחלוף הזמן.
5. כפי שיפורט להלן, בבדיקות פרטניות שנערכו בחירייה על-ידי המשרד להגנת הסביבה נמצא, בין היתר, כי המשיבים יוצרים, בפעילותם הבלעדית, מפגעי ריח ביישובים בהם מתגוררים חברי הקבוצה.
6. עוד נמצא, כי המשיבים גורמים למפגעי ריח גם בשימושי קרקע מעורבים – מרכז המבקרים בשטח איגוד ערים דן לתברואה וכן מתקני הבילוי בפארק אריאל שרון.

ב. רקע עובדתי

7. עובר להגשת הבקשה דנא, פנו לב"כ המבקשים מספר חברי קבוצה, חלקם בחרו לשמש מבקשים במסגרת הבקשה דנא, חלקם ביקשו לספר את סיפורם, ואחרים ביקשו להותיר את פרטי הזיהוי שלהם חסויים.
8. כך למשל ביום 26/03/2019 פנה אל ב"כ המבקשים פ.א. שרכש דירה להשקעה בפרויקט "פארק תל אביב", בדרום מזרח תל-אביב (להלן: "הדירה").
9. בחודש אפריל 2017 פ.א. השכיר את הדירה, כאשר זמן קצר לאחר מכן התלונן השוכר בפניי פ.א. על "ריח של זבל וחמיצות באוויר" וציין כי מקור הריח הוא בחירייה, שכן לטענתו של השוכר הוא רץ בפארק הסמוך לדירה וככל שהוא מתקרב לחירייה עוצמת הריח הולך וגוברת.
10. כעבור מספר חודשים, בתחילת קיץ 2017, תדירות תלונותיו של השוכר הלכה וגדלה והוא החל גם להתלונן בפניי פ.א. על בחילות, כאבי ראש וקשיי נשימה כתוצאה ממפגעי הריח.
11. כעסו של השוכר וחוסר האונים שחש הופנו כלפיי פ.א., בעל הדירה, שחש גם הוא תסכול וחוסר אונים מול בעיה שאין ביכולתו לפתור עבור שוכרו.
12. בסמוך לכך, פנה פ.א. לגב' עופרה בסלי ממחוז תל-אביב במשרד להגנת הסביבה והציף בפניה את הבעיה המתוארת לעיל. אולם, עד למועד כתיבת שורות אלו לא זכה פ.א. לתגובה או התייחסות בעניין.
13. פ.א., כבעל הדירה, חש כתוצאה ממפגעי הריח תחושות של כעס וחוסר אונים ואף נפגע בשל כך נזק ממון.
14. כמו-כן, ביום 01/07/2019 פנה אל ב"כ המבקשים מר מיכאל מסין, מנהל לוגיסטיקה ואב בית בחברת מייהריטאג' (להלן: "החברה"), אשר משרדה נמצאים בשדרות אריאל שרון 3, אור יהודה. לטענתו של מר מסין עובדי החברה סובלים ממפגעי ריח שמקורם בחירייה.
15. ביום 25/11/2019 פנתה אל ב"כ המבקשים גב' קטרינה ברייטמן, אשר החליפה את מר מסין. גב' ברייטמן בדומה למר מסין סיפרה לב"כ המבקשים כי עובדי החברה סובלים ממפגעי ריח שמקורם בחירייה.
16. ביום 22/12/2019 התקבלו אצל ב"כ המבקשים תצהירו של מר גלעד יפת המשמש מנכ"ל החברה מיום היווסדה (2003) ועד היום, ותצהירה של גב' טלי קיברוסקי, המשמשת כמנהלת משרד בחברה. כעולה מהתצהירים, בשנים האחרונות עובדי החברה סובלים ממפגעי ריח קשים הנובעים ממספר מתקנים ופעילויות המתקיימות בחירייה, כאשר בדרך כלל מפגעי הריח פוקדים את משרדי החברה בשעות הערב והלילה. כמו-כן, בשל מפגעי הריח לא ניתן לפתוח את חלונות המשרד, שכן קיימת באוויר צחנה בלתי נסבלת. בנוסף, בשעות הערב המאוחרות בהן הצחנה בשיאה אפילו כאשר החלונות סגורים קשה לנשום בתוך המשרד והריחות העזים גורמים לסחרחורת, בחילה ומפריעים הפרעה של ממש לעובדי החברה, ומעביבים על איכות החיים במקום העבודה. כתוצאה ממפגעי הריח הקשים מר יפת חש תחושות תסכול וחרדה עקב הסיכון הבריאותי הפוטנציאלי והוא חושש שאינו יכול להעניק למאות עובדי החברה באור יהודה את סביבת העבודה הבריאה הראויה להם, מה שעשוי לפגוע בכושר התחרות של החברה כחברת הייטק. כמו-כן, מר יפת חושש שאם המצב יחריף הוא יאלץ להעתיק את משכנה של החברה למקום אחר תוך גרימת נזקים כבדים לחברה.

תצהיריהם של מר יפת וגב' קיברוסקי מצ"ב כנספח 1.

17. לא למותר לציין, כי מדובר בדוגמאות בודדות מתוך מאות תלונות של תושבים ועובדים הסובלים בשנים האחרונות ממפגעי ריח קשים שמקורם בחירייה. מפגעי ריח הפוגעים באופן חמור באורח חייהם של חברי הקבוצה.

ב.1. המבקשים

ב.1.א. המבקשת 1

18. המבקשת 1, אביבית אברהמוב שגיא, ילידת 1980, נשואה ואם לשניים.
19. המבקשת 1 מתגוררת עם בני משפחתה מזה כשנתיים בשכונת עזרא והארגזים בתל-אביב (להלן: "שכונת עזרא").
20. מיד עם המעבר לשכונת עזרא החלה המבקשת 1 לסבול ממשבי ריח זבל ואשפה.
21. משנודע למבקשת 1 כי מקור הריח הוא בחירייה היא חברה לקבוצת פעילים שפעלה בנושא מפגעי הריח בחירייה (להלן: "קבוצת הפעילים") וביחד עם המבקשת 2 הם פתחו ביום 03/02/2018 את קבוצת הפייסבוק "תלונות על מפגעי הריח מחירייה"³, (להלן: "קבוצת הפייסבוק"), שנועדה לעדכן ובעיקר ליתן דיווח בזמן אמת אודות מפגעי ריח, שמקורם בחירייה. בחלוף הזמן הצטרפו לקבוצת הפייסבוק תושבים נוספים מרובעים 8 ו-9 בתל-אביב, תושבי היישובים אָזֹר, חמד, גנות וכן תושבי יישובים סמוכים נוספים באזור. נכון ליום 17/12/2019 חברים בקבוצת הפייסבוק כ- 910 חברים.
22. המבקשת 1 וקבוצת הפעילים ניסו לקבל תשובות מהגורמים האחראיים ובכלל זה המבקשת 1 הגישה בקשת חופש מידע לממונה על חוק חופש המידע, תשנ"ח-1998 (להלן: "חוק חופש המידע") במשרד להגנת הסביבה, וזאת בבקשה לקבל תוצאות סקר פיזור ריחות ממתחם חירייה, שנערך על-ידי המשרד להגנת הסביבה.⁴
23. כמו-כן, המבקשת 1 הגישה תלונה ללשכת ראש עיריית תל אביב-יפו, מר רון חולדאי, בעקבותיה היא זומנה לפגישה בנוכחותם של מר דורון ספיר, סגן ומ"מ ראש עיריית תל אביב-יפו, יו"ר ועדת המשנה לתכנון ובנייה ועד לאחרונה יו"ר המשיב 1, ומר אלון לוי, מנהל האתר של המשיב 1, אשר במסגרתה סוכם כי הם ינסו לאתר את מקור הריח ברובעים 8 ו-9 בתל-אביב.
24. כעבור זמן מה, עת שהגיע מר לוי לביקור בשכונת עזרא הוא "זכה" לחוות בעצמו, בזמן אמת, מפגע ריח אשר לטענתו מקורו היה במשיבה 2.
25. החל מאותו יום ובכל פעם שסבלה המבקשת 1 מפגע ריח היא דיווחה על-כך ישירות למר לוי, שהשיב לה כי המשיב 1 פועל בעניין וכי קיימת אף תכנית מסודרת. אולם, למרבה הצער מפגעי הריח לא פסקו ואף

³ <https://www.facebook.com/groups/164244167532375>

⁴ כפי שיפורט להלן, חרף המועדים הקבועים בחוק חופש המידע, רק לאחר שהמבקשת 1 פנתה לב"כ המבקשים וזה פנה לממונה על חוק חופש המידע במשרד להגנת הסביבה בכתב דרישה ליתן בידי המבקשת 1 את המידע המבוקש על-ידה, קיבלה המבקשת 1 את תוצאות הסקר.

החריפו בחלוף הזמן. זאת ועוד, בחלוף הזמן מר לוי הפסיק להשיב להודעותיה של המבקשת 1 מה שהביא אותה לפנות במקום זאת למר ספיר, אך גם בכך לא היה כדי להביא את מפגעי הריח אל סיומם.

26. כתוצאה ממפגעי הריח בסביבה, שמקורם בפעילות המשיבים בחירייה, המבקשת 1 חשה תחושות שליליות של כעס, תסכול וחוסר אונים הנובעים, בין היתר, מכך שכאשר היא מגיעה לשכונת עזרא בשעות ערב מאוחרות היא נאלצת להריח ריח חריף של זבל ואשפה; שהיא נאלצת כל הזמן להתנצל בפני אורחיה; שהסירחון "רודף" אותה גם כאשר היא יוצאת לשתות קפה בשכונת שפירא בתל-אביב (להלן: **"שכונת שפירא"**); שהיא נאלצת לאטום את חלונות ביתה ולהפעיל מזגן שעה שהיא הייתה יכולה לצנן את ביתה באמצעות פתיחת חלונות; שהזיכרון שלה מטקס פתיחת שנת הלימודים של בנה בן השש (כיתה א') הוא ריחות של צחנה בלתי נסבלת; שהיא מרגישה שרשויות המדינה נטשו אותה ואת ילדיה לטובת קבוצות כוח ושליטה.

ב.1.ב. המבקשת 2

27. המבקשת 2, גליה טוביאס, ילידת 1984, נשואה ואם לתינוק בן כשבעה חודשים.
28. בחודש ספטמבר 2016 המבקשת 2 עברה להתגורר עם בן זוגה בשכונת התקווה בתל-אביב (להלן: **"שכונת התקווה"**) ולפני כחודשיים (אוקטובר 2019) הם עברו להתגורר בשכונת שפירא.
29. בסמוך למעבר לשכונת התקווה המבקשת 2 התחילה לסבול ממשבי ריח חריפים מאוד שמקורם בחירייה. המבקשת 2 ובן זוגה התקשו לישון והזמינו את אנשי מחלקת התברואה של העירייה על-מנת לבדוק את מערכת הביוב, שנמצאה תקינה לחלוטין.
30. מפגעי הריח פקדו את ביתה של המבקשת 2 מידי מספר לילות, לפעמים עם רדת הלילה ולפעמים לפנות בוקר.
31. כעבור מספר שבועות הבחינה המבקשת 2 בפוסט, שפורסם בפייסבוק, ובו התלוננה כותבת הפוסט, תושבת שכונת שפירא, על ריח חריף המזכיר את הריח אותו חווה המבקשת 2. מהר מאוד הגיבו לפוסט תושבי שכונות יד אליהו, קריית שלום, כפר שלום, התקווה, שפירא, פלורנטין ושכונות נוספות, והמבקשת 2 הבינה כי לא מדובר בבעיה נקודתית, אשר היא לבדה סובלת ממנה, אלא במפגעי ריח מהם סובלים תושבים רבים באזור כולו.
32. לאחר שהמבקשת 2 בחנה את משטר הרוחות באתר המרשתת של השירות המטאורולוגי,⁵ בימים בהם סבלה את מפגעי הריח, התחוויר לה כי הם מגיעים מכיוון מזרח.
33. במשך תקופה ארוכה, בכל פעם שהמבקשת 2 סבלה ממפגעי הריח היא הייתה פותחת קריאה במוקד 106, אך לדאבון הלב התקבל אצלה הרושם של אדישות וחוסר רצון כנה לפתור את בעיית הריח.
34. בחלוף מספר חודשים, אשר במהלכם עמדה המבקשת 2 בקשר עם הגב' מיכל רוזל-מנדלביץ', אחראית איכות אויר - הרשות לאיכות הסביבה בעיריית תל אביב-יפו וכן עם מחוז תל-אביב במשרד להגנת הסביבה, התקבל אצלה עדכון טלפוני הן מגב' רוזל-מנדלוביץ' והן מגב' בסלי, לפיו מקור הריח הוא במתקן מחזור הפועל בחירייה וכי הולכים לסגור את המתקן.

⁵ http://www.ims.gov.il/ims/all_tahazit

35. ואולם, חרף ההבטחה, כי המתקן עתיד להיסגר וכי מפגעי הריח ייפסקו, המבקשת 2 המשיכה לסבול ממפגעי הריח.

36. זאת ועוד, גב' בסלי חדלה מלענות לשיחות הטלפון של המבקשת 2.

37. המבקשת 2 לא אמרה נואש וביום 13/11/2017 פנתה ביחד עם תושבים רבים (260 חתימות) לראש עיריית תל אביב-יפו, מר רון חולדאי, אלא שתגובת העירייה הייתה, כי הנושא נמצא באחריות המשרד להגנת הסביבה וכי יש לפנות לאחרון במישרין.

פניית התושבים למר חולדאי ותשובת העירייה מצ"ב כנספח 2.6

38. לא למותר לציין, כי המבקשת 2 לא מצאה מזור במעבר לשכונת שפירא, שכן גם כיום היא סובלת ממפגעי ריח באופן זהה לאלו שסבלה בשכונת התקווה.

39. כפי שפורט לעיל, המבקשת 2 חברה לקבוצת הפעילים וביחד עם המבקשת 1 הם פתחו את קבוצת הפייסבוק, שנועדה לעדכן ובעיקר ליתן דיווח בזמן אמת אודות מפגעי ריח, שמקורם בחירייה.

40. כתוצאה ממפגעי הריח, שמקורם בפעילות המשיבים בחירייה, המבקשת 2 חשה תחושות שליליות של תסכול, זעם וסבל בלתי נסבל הנובעים, בין היתר, מכך שהיא מתקשה להירדם בלילה; נאלצת לאטום את חלונות דירתה, כאשר בעבר בעונות המעבר בהן לא היה צורך במזגן היא יכלה לאוורר את דירתה באמצעות פתיחת החלונות; יקיצות מרובות במהלך הלילה כתוצאה ממחנק וסירחון; הימנעות מלארץ משפחה וחברים, שכן דירתה קטנה (חדר וחצי), אך במרפסת גג הדירה שיכולה להכיל מספר רב של אנשים לא ניתן לקיים ארוחות ומפגשים נוכח הסירחון הכבד; פתיחת הבוקר עם ריחות צחנה המעיבים על המשך יומה; בחילות וכאבי ראש, כאשר בסוף שנת 2018 המבקשת 2 הרתה ובמהלך הריונה סבלה מהתקפי בחילה והקאות שרק הלכו והעצימו בשל מפגעי הריח, וכיום פוקדים את המבקשת 2 כשהיא מתעוררת באמצע הלילה להניק את בנה בן השישה חודשים; מצבי לחץ ומתח כתוצאה ממחשבות טורדניות על ההשלכות הבריאותיות של מפגעי הריח על בנה התינוק ועל עצמה, שכן בחודשים האחרונים היא סובלת מהתקפי שיעול ונמצאת בימים אלו בבירור אסתמה שגורר אותה למחשבות מטרדות שמא הופעת האסתמה לפתע פתאום בגיל 35 לחייה מקורה במפגעי הריח.

מכתב רופא מיום 10/12/2019 מצ"ב כנספח 3.

41. לדידה של המבקשת 2, מגיעה לה, לבני משפחתה, לחבריה ולציבור לנשום אוויר נקי.

ב.1.ג. המבקשת 3

42. המבקשת 3, הדס שכנאי, ילידת 1964 ואם לילדה.

43. המבקשת 3 התגוררה בשכונת ניר אביב בתל-אביב החל מחודש אוקטובר 2002.

44. לפני למעלה משנתיים התחילה המבקשת 3 לסבול מגלי ריח מצחינים המגיעים מכיוון חירייה – לעיתים בלילה, לעיתים לקראת בוקר.

⁶ יוער, כי נפלה טעות בתשובת העירייה לעניין מועד פנייתה של גב' לרה פארן, אשר שלחה את פניית התושבים למר חולדאי – בתשובת העירייה נכתב כי מועד פנייתה של גב' פארן הוא ביום 25/10/2017 וזאת במקום 13/11/2017.

45. לטענת המבקשת 3, כאשר היא נוסעת על כביש 4 באזור חירייה, "בלתי אפשרי לפתוח את חלונות הרכב, שכן קיימת באוויר צחנה לא הגיונית שגורמת לבחילה נוראית".
46. במסגרת מספר בדיקות שקיימה המבקשת 3 עלה, כי בשנת 2017 נחנך בחירייה, לאחר תקופת הרצה, מפעל RDF.
47. המבקשת 3 פקדה את האתר מספר פעמים על-מנת לשוחח עם מר ספיר ואף קיימה סיור במפעל RDF.
48. כמו-כן, המבקשת 3 התלוננה בפני מר ספיר ומר לוי עשרות פעמים בגין מפגעי הריח הקשים, אך ללא הועיל.
49. זאת ועוד, מר לוי גרס למבקשת 3 להרגיש, כאילו היא בודה מליבה את מפגעי הריח.
50. בחלוף הזמן הבינה המבקשת 3, כי אינה היחידה שסובלת ממפגעי הריח וכי למרבה הצער סובלים ממפגעי הריח תושבים רבים בשכונתה ובשכונות נוספות, ואף ביישובים סמוכים לאתר כדוגמת אזור, חמד, גנות ועוד.
51. מידי מספר ימים התקשרה המבקשת 3 למוקד 106, אך נדמה היה כי תלונותיה נופלות על אוזניים ערלות.
52. בחלוף הזמן המבקשת 3 התייאשה מלהתקשר למוקדים השונים, פעולה המצריכה זמן רב, מה גם שמפגעי הריח קורים, בין היתר, בשעות לילה מאוחרות או לפנות בוקר.
53. משיחות שקיימה המבקשת 3 עם תושבים נוספים נמסר לה על-ידם, כי גם הם חשים כי תלונותיהם נופלות על אוזניים ערלות וכי גם הם "על סף ייאוש".
54. לאחר פרסומו של סקר פיזור ריחות ממתחם חירייה, המבקשת 3 יצרה קשר עם מר צחי אסא, מרכז איכות אוויר במשרד להגנת הסביבה (החתום על הסקר), אשר הפנה אותה למנהל מחוז תל אביב במשרד להגנת הסביבה, מר יורם הורוביץ, מנהל מחוז תל-אביב במשרד להגנת הסביבה, אשר לדאבון הלב לא השיב או התייחס להודעות שהושארו על-ידה במשרדו.
55. במסגרת עבודתה של המבקשת 3 עם חברת ס.ו. פיתוח ויזמות בע"מ, בראשות ד"ר סמי ורמן ופרופ' סמי וייץ, מומחים לכימיה ומי שעובדים עם עשרות מפעלים ברחבי הארץ הסובלים מבעיות שפכים, תשטיפים וריחות, ועל סמך ניסיונה האישי התעורר אצלה חשד בסבירות גבוהה מאוד שמקור מפגעי הריח נובע, בין היתר, ממולקולות שונות הנמצאות בתשטיפים של בור איסוף האשפה של המשיב 1 וכן בגזים הנפלטים מסולקני המשיבות 2-3.
56. ניסיונותיה של המבקשת 3 לתאם עם מר ספיר את הגעתם של ד"ר ורמן ופרופ' וייץ לאתר, לשם עריכת בדיקה ראשונית במטרה לנסות ולסייע להביא את מפגעי הריח אל סיומם, לא צלחו, שכן מר ספיר ביטל את הגעתם בטענה, כי העניין מצוי במסגרת בדיקה של המשרד להגנת הסביבה.
57. בחלוף למעלה משנתיים במהלכן סובלת המבקשת 3 ממפגעי הריח, החליטה היא, בלב כבד אך בלית ברירה, לעזוב את דירתה לאזור אחר בו היא וידאה, מבעוד מועד, כי לא תסבול עוד ממפגעי הריח הקשים.

58. ביום 06/11/2019 ולאחר אין ספור בקשות שנשלחו על-ידי המבקשת 3 בשנים האחרונות, היא נפגשה עם מר הורוביץ' בניסיון למצוא מזור למפגעי הריח בחירייה, אלא שלדאבון הלב כל הפתרונות שהוצעו על-ידי מר הורוביץ' עשויים, ככל שיצלחו, ליתן מענה בטווח הארוך בלבד.

59. במסגרת פגישתם, מר הורוביץ' ציין בפני המבקש 3, כי גובה האשפה במתקן המשיבה 2 (RDF) הוא כ- 14 מטרים, כאשר מתקני גירוף האשפה במתקן מסוגלים להגיע לעומק של כ- 11 מטרים בלבד. כלומר, באופן תמידי נותרת במתקן אשפה בגובה של כ- 3 מטרים שאינה מתרוקנת. כמו-כן, מר הורוביץ' עדכן את המבקשת 3, כי ככל הנראה מכלי תת-הלחץ, הסולקנים ודלתות בור קליטת הפסולת של המשיבה 2 אינם תקינים.⁷

60. לשאלת המבקשת 3, מדוע מזה כשלוש שנים שמר הורוביץ' מנהל את מחוז תל-אביב לא ננקטה כל פעולה שיש בה כדי להביא את מפגעי הריח אל סיומם, היא נענתה בתשובות מתחמקות כדוגמת "לוקח זמן לבדוק את כל המפעלים... להכין דוחות..." וכיוצא ב.

61. כתוצאה ממפגעי הריח, שמקורם בפעילות המשיבים בחירייה, המבקשת 3 חשה תחושות שליליות של תסכול, זעם וחוסר אונים הנובעים, בין היתר, מכך שמפגעי הריח פוגשים אותה ברגעים בלתי צפויים ומחייבים אותה להתרוצץ בכל הבית על-מנת לסגור את כל החלונות בהקדם ולפני שכל הבית ימלא צחנה; שימוש במזגן במועדים שקיימת בחוץ בריזה נעימה; העובדה שהיא נאלצת להסתגר בביתה בשעות הערב; הגשת אין ספור תלונות לגופים שונים שנפלות על אוזניים ערלות; העובדה שהיא נאלצה בצער לעזוב את דירתה בשכונת ניר אביב.

ב.1.ד. המבקש 4

62. המבקש 4, יובל בן בסט, יליד 1972, נשוי ואב לשניים.

63. המבקש 4 נולד ביישוב אזור ומתגורר שם מאז ועד היום.

64. מפגעי ריח מהר חירייה היו דבר שבשגרה לאורך חייו של המבקש 4 עד שבסוף שנות ה-90, תחילת שנות ה-2000 התקבלה החלטה להפסיק את הטמנת הפסולת בחירייה דבר שהביא לשיפור במפגעי הריח.

65. בראשית שנת 2017 המבקש 4 התחיל לסבול שוב ממשבי ריח חריפים.

66. ביום 06/06/2017 המבקש 4 פנה למחלקת איכות הסביבה בעיריית חולון בנוגע למפגעי הריח.

67. על-מנת לבדוק את מקור הריח, המבקש 4 החל לקרוא דו"חות של המשרד לאיכות הסביבה. כמו-כן, הוא יצר קשר עם תושבי שכונות דרום תל אביב שסבלו גם הם ממפגעי ריח דומים ולדאבון הלב התחוור למבקש 4 כי מקור הריח הוא שוב בחירייה.

68. בשנת 2018 המבקש 4 נבחר לשמש כחבר מועצה באזור וכיו"ר סיעה המונה 2 מנדטים.

69. ביום 28/01/2019 המבקש 4 פנה למשרד לאיכות הסביבה בעניין מפגעי הריח.

⁷ יוער, כי המבקשת 3 סבורה, כי תיקונם לאלתר של מכלי תת-הלחץ, הסולקנים ודלתות בור קליטת הפסולת עשויים להפחית את מפגעי הריח באופן מיידי ומשמעותי.

70. בסקר שהמבקש 4 ערך בחודש יוני 2019 בפייסבוק, עלה כי הנפגעות העיקריות ממפגעי הריח באזור אזור הן שכונות בן גוריון, יצחק שדה וחנה סנש.

71. בין השנים 2018-2019 תושבים חדשים הגיעו לפרויקט "השדרה הירוקה" בשכונת בן גוריון והתחילו גם הם לדווח על ריחות חריפים וסירחון כבד המגיע מאזור חירייה.

72. כתוצאה ממפגעי הריח, שמקורם בפעילות המשיבים בחירייה, המבקש 4 חש תחושות שליליות של כעס, זעם וסבל בלתי נסבל הנובעים, בין היתר, מכך שכאב לשני ילדים, הצחנה באוויר מאלצת אותו פעם אחר פעם לקצר את פרק הזמן בו הוא יכול לשחק עם ילדיו בגן השעשועים השכונתי; שחברים ומכרים המגיעים לבקרו אומרים לו כל הזמן "איך אתה יכול לגור בתוך פח זבל?"; שאיכות חיו וחיי בני משפחתו נפגעת אנושות ממפגעי הריח; שאחרי שנים של מיצוב שמו של היישוב שוב מודבקות לו תוויות של "יישוב מסריח".

פניית המבקש 4 לעיריית חולון ולמשרד להגנת הסביבה, ותוצאות סקר שהמבקש 4 ערך מצ"ב כנספח 4.

ב.2. המשיבים

ב.2.א. המשיב 1

73. המשיב 1, אגוד ערים אזור דן (תברואה וסילוק אשפה) "קולט מדי יום אשפה מ-30 רשויות מקומיות, מתוכן שש רשויות החברות במועצת האיגוד: תל אביב-יפו, חולון, רמת גן, בת ים, בני ברק וגבעתיים. רשויות נוספות שלהן נותן האיגוד שירות הן: שוהם, קריית אונו, גבעת שמואל, אזור, גני תקווה, סביון, רמת השרון, בית דגן, גן רווה, אור יהודה ויהוד. בנוסף, קולט האיגוד פסולת מקבלנים פרטיים." פעילויותיו של המשיב 1 באתר כוללות, בין היתר, הפעלת בור תחנת מעבר, מכון טיהור שפכים, עמדת שטיפת משאיות אשפה ועוד. "בתחנת [ה]מעבר, הממוקמת בצמוד למדרון המזרחי של האתר, נקלטת מדי יום אשפת אזור גוש דן (מעל 3,000 טון) מהמשאיות העירוניות הקטנות של הרשויות המקומיות בבור המיועד לכך. הפסולת נדחסת על ידי טרקטורים, ומועמסת על משאיות ענק המשנעות אותו לאתר ההטמנה אפעה, כ-100 ק"מ דרומית לחירייה."⁸

ב.2.ב. המשיבה 2

74. המשיבה 2, ורידיס איכות הסביבה בע"מ, מפעילה ומנהלת בחירייה מפעל לייצור ועיבוד RDF (Refuse Derived Fuel – "דלק תולד פסולת"), בהחזקה משותפת עם המשיב 1 ומפעלי "נשר מלט". המתקן מטפל "מדי שנה ב-540,000 טון פסולת, ש-80% ממנה פסולת עירונית ו-20% פסולת מסחרית ותעשייתית בלתי מסוכנת."⁹ המתקן ממין פסולת לצורך הפקת חומר ליצור אנרגיה במפעל נשר. במתקן קיימות שלוש ארובות המפנות אוויר נושא ריחות מתהליכים הנערכים במתקן, כאשר בנוסף מרבית פתחי המתקן אינם סגורים.

⁸ www.hiriya.co.il

⁹ www.veridis.co.il

75. המשיבה 3, חץ אקולוגיה והנדסה אוברסיז (1999) בע"מ, הקימה בשנת 2003 מתקן לפינוי אשפה עירונית של המטרופולין העירוני בתל אביב, אותו היא מפעילה ברציפות מאז ועד היום. המתקן התחיל לפעול עם הספק עיבוד של 10 טון וגדל בהדרגה עד לרמת השיא הנוכחית שלו – עיבוד של 400 טון למשמרת אחת. המתקן מטפל בפסולת עירונית מעורבת. במתקן ממוינת הפסולת למרכיביה השונים. הפסולת האורגנית שהופרדה, מועברת לתהליכי תסיסה אשר בסופם מופקים ביו-גז ובוצה.¹⁰

ג. הליכים שקדמו להגשת התובענה

1.ג.1. קבוצת הפייסבוק "תלונות על מפגע הריח מחירייה"¹¹

76. ביום 03/02/2018 נפתחה על-ידי המבקשות 1-2 ועל-ידי קבוצת פעילים קבוצת פייסבוק בשם "תלונות על מפגע הריח מחירייה".

77. כמתואר לעיל, קבוצת הפייסבוק נועדה לעדכן ובעיקר ליתן דיווח בזמן אמת אודות מפגעי ריח, שמקורם בחירייה. בחלוף הזמן הצטרפו לקבוצת הפייסבוק תושבים נוספים מרובעים 8 ו-9 בתל-אביב, תושבי היישובים אזור, חמד, גנות ותושבי יישובים סמוכים נוספים באזור. נכון ליום 17/12/2019 חברים בקבוצת הפייסבוק כ- 910 חברים.

78. בחלוף הזמן פורסמו בקבוצת הפייסבוק מאות תלונות של תושבי האזור. כך למשל:

Meira Tadmor
4 בפברואר 2018

שוב סרחון מבחיל בשעות הערב. תמיד כשמעט מתחמם גלי הריח מחריפים

Avivit Avramov Sagi
5 בפברואר 2018

שכונת עזרא גם הבוקר פתחתי חלון בתקווה שיהיה אוויר נעים ובמקום זה תקף אותי כל של סירחון.

Lior Barel
20 בפברואר 2018

20 בפברואר 2018 - תל אביב-יפו, מחוז תל אביב

השעה 21:55 משהו מסריח באוויר... 🤢
בשכונת עזרא/שכונת הארגזים, אי אפשר למשום!!!!

¹⁰ הי"ש 8.

¹¹ הי"ש 3.

Yifaat Ben Noon

5 במרץ 2018 · תל אביב-יפו, מחוז תל אביב

מסריח כאן נורא -קרית שלום

Lydia Babayan

13 במרץ 2018

אומרים שעל טעם וריח אין להתווכח!
לא כל שכן על הריחות בשכונה שלנו. בפארק ת"א על שכונת עזרא והארגזים.
הריח חודר לנחיריים ולעמקי הנשמה, מתפרץ באופן פתאומי בכל שעות היום.
לעיתים מתעוררים בגללו והוא מלווה אותנו לאורך כל היום.
תנסו לשעה לחיות בפח זבל או ברפת עם אלפי פרות, זו התחושה.
ב ל ת י נ ס ב ל 🤔🤔

Iris Argash

9 באפריל 2018

הלילה בשעה 1:00 היה ריח נורא בשכונת עזרא

Yanir Bellasen

22 במאי 2018

אי אפשר לנשום
נו האמת מה צריך לעשות שמישהו יתעורר שם בעירייה
חיריה הורגת אותנו
המיגרנות הורגות אותי

שרון וולפסון

19 ביוני 2018

הבוקר הגיע עד מערב יד אליהו

Galia Tobiass 🤔 מרגישה גועל.

23 ביוני 2018

גם הבוקר קמנו לסרחון מחירייה
בשכונת התקווה... איכס!

Liav Ben-shalom

15 בספטמבר 2018

לילה קשוח בהחלט! משהו שרוף באוויר מהשעה 22 אתמול ואחז צחנה של זבל משעות הבוקר המוקדמות בשכונת התקווה!!
עד מתי?!!

Tamir Hitman

4 באוקטובר 2018

ריח נוראי מה קורה פה???

Michal Reuveni

7 בנובמבר 2018

ריח מזעזע של זבל על הבוקר בקרית שלום 🤢

Jennifer Nath Doc-Habany

14 בנובמבר 2018

הערב צחנה נוראית באיזור עזריאלי ויד אליהו - מחריד. הריח גורם לנו לכאבי ראש ובחילות. האם עוד מישהו חווה תופעות כאלה?

Merav Morgenstern Mery

9 בדצמבר 2018

יד אליהו צחנה עכשיו 🤢

יובל בן בסט

22 בינואר

אתמול בלילה בישוב אזור ריח שרוף ומסריח! הודעה הועברה לאיכות הסביבה

Iris Argash

6 בפברואר

חורף. גשם. טמפרטורות יורדות. למה חירייה נדחפת לכל זה? לא אמרנו שבעיית הריחות שמורה לקיץ?

Tamir Hitman

13 בפברואר

פשוט נורא. ריח גיהנום מחירייה

Avivit Avramov Sagi

25 במרץ

מסריח בעזרא

Galia Tobiass

14 באפריל

איך אפשר להתרגש מבוא האביב?! כשמשב צחנה וסירחון כזה מגיע על הבוקר מחירייה. נמאס להתחיל כך את היום!

Yoni Amit

18 במאי

"עוד פעם רוח מערבית עוד פעם לחיות בתוך סרחון של זבל..."

Merav Morgenstern Mery

10 ביוני

בוקר זוועה יד אליהו בצחנה הכי חזקה מאי פעם פשוט הקאתי!!!
מרעילים אותנו!!! זה מפחיד

Sheri Carmel

10 ביולי

בדר"כ מרגישים את התקפות הבוקר באיזורי. הפעם היה חזק בלילה סביבות 2:00 במרדכי אנילביץ' ביד אליהו.

Revital Lapidot

11 באוגוסט

ריח נוראי בכל הדירה!

Shai Mishan

4 בספטמבר

כרגע, סירחון מטורף באזור אור יהודה! 🤢🤢🤢

Naome Ramati נמצאת עם Ofer Ramati

23 בספטמבר ב-14:09

סירחון מגעיל בכפר שלם רבתי.
פרויקט סביבתי ע'אלק

Iris Argash

3 באוקטובר ב-13:26

אין לי ספק שהמחנק שמצטרף לצחנה המבחי'לה שממלאת עכשיו, כמו תמיד, את שכונת עזרא ואת כל שכונות הדרום, גורם לנזק בריאותי. אני בטוחה שיום אחד זה יוכת, ותוהה כמה חמור הנזק ובאיזה אופן הוא פוגע בכל תושבי האזור.

Eden Gurion

19 באוקטובר ב-23:23

סירחון נוראי אתמול בלילה בתל חי'ים. יותר גרוע מבד"כ

Shahar Levy

21 באוקטובר ב-22:39

הבוקר בפלורנטיין מסריח ממש. חוץ מלדווח כאן בקבוצה יש מייל ישיר שאפשר להתלונן נון טוופ?

Lior Keinan

1 בנובמבר ב-13:34

הגעתי הרגע הביתה לקרית שלום, סירחון - מישהו עוד מרגיש בשכונה או באזור? מפעל המיחזור עובד בשבת?

Noa Shriki Dalal

5 בנובמבר ב-12:01

עד שחשבת שערב נורמלי יהיה לנו... התחילה הצחנה בשכונת tlv. מקומות נוספים?

79. חשוב להדגיש, כי מדובר בדוגמאות מספר למאות תלונות שנכתבו בקבוצת הפייסבוק מאז שהיא נפתחה בראשית 2018.

רשימת התלונות שפורסמו בקבוצת הפייסבוק נכון ליום 05/11/2019 מצ"ב כנספח 5.

80. מעיון ברשימת התלונות ניתן להיווכח כי במועדים מסוימים קיימים מספר רב של תלונות. כך למשל, ביום 05/11/2019 נכתבו בקבוצת הפייסבוק כ- 18 תלונות על-ידי 18 חברי קבוצה שונים; ביום 04/11/2019 נכתבו בקבוצת הפייסבוק כ- 12 תלונות על-ידי 12 חברי קבוצה שונים; ביום 22/05/2018 נכתבו בקבוצת הפייסבוק כעשר תלונות על-ידי עשרה חברי קבוצה שונים ועוד ועוד.

81. מבדיקה במאגר נתוני השירות המטאורולוגי,¹² עולה כי בתחנת בית דגן הסמוכה לחירייה נמדדה רוח מזרחית (80 מעלות – 100 מעלות) ב- 26 מדידות (מתוך 143) ביום 05/11/2019, ב- 18 מדידות (מתוך 143) ביום 04/11/2019 וב- 14 מדידות (מתוך 143) ביום 22/05/2018.¹³ עמודים רלוונטיים מתוך מאגר נתוני השירות המטאורולוגי (נתונים עשר דקותיים) מצ"ב כנספח 6.

ג.2. סקר פיזור ריחות

82. בחודש דצמבר 2017 פורסם על-ידי מר אסא, מרכז איכות אוויר במשרד להגנת הסביבה, סקר פיזור ריחות ממתחם חירייה (להלן: "הסקר המוקדם").
83. בחודש ינואר 2019, ובעקבות שורת הסתייגויות שהוגשה על-ידי המשיב 1, פורסמו על-ידי מר אסא תוצאות מעודכנות לסקר המוקדם (להלן: "הסקר המעודכן").¹⁴
84. במסגרת הסקר המעודכן, שנערך בכל מקורות הריח במתקנים המצויים בחירייה התקבלו על-ידי המשרד להגנת הסביבה המסקנות הבאות:
- (א) הפעילות במקום יוצרת מפגעי ריח בסביבה, כהגדרתם בחוק למניעת מפגעים ובנוהל;
 - (ב) תוצאות אלו מאששות את התלונות הרבות אודות מפגעי ריח זבל ואשפה, המגיעות מהישובים הסובבים את האתר;
 - (ג) בבדיקה פרטנית של כל אחד משלושת הגופים הפעילים באתר נמצא, כי שני גופים יוצרים בפעילותם הבלעדית מפגעי ריח בישובים בהם מתגוררת אוכלוסייה:
 - (1) מתקני המשיב 1;
 - (2) מתקני המשיב 2.
 - (ד) קיימת חפיפה במפגעי הריח הנוצרים על-ידי המשיבים ביישובים: אזור, חמד, גנות ושכונות דרום מערב תל אביב, כאשר מאזורי מגורים אלו מגיעות תלונות רבות במשך השנה על ריחות אשפה וזבל.
 - (ה) המשיבים גורמים למפגעי ריח גם בשימושי קרקע מעורבים – מרכז המבקרים בשטח איגוד ערים דן לתברואה וכן מתקני הבילוי בפארק אריאל שרון.
- הסקר המעודכן מצ"ב כנספח 7.

ג.3. פנייה מוקדמת למשיבים

85. ביום 04/03/2019 וביום 16/04/2019 המבקשים וב"כ פנו למשיבים בפניה מוקדמת על-מנת להבין כיצד כוונתם לפעול באופן מידי כך שפעילותם לא תגרום למפגעי ריח בסביבה כהגדרתם בחוק למניעת מפגעים ובנוהל (להלן: "הפנייה המוקדמת").

¹² <https://ims.data.gov.il>

¹³ המדידה מתבצעת כל 10 דקות החל משעה 00:00 ועד לשעה 23:40 באותו היום.

¹⁴ יוער, כי מבדיקה עם מר אסא עלה, כי נפלה טעות סופר בסקר המעודכן ובמקום ינואר 2019 נכתב בתאריך דצמבר 2017 (תאריך הסקר המוקדם).

86. ביום 24/03/2019 התקבלה תשובת ב"כ המשיב 1 לפנייה המוקדמת, לפיה הוא כופר בעובדה כי מפגעי ריח מקורם בחירייה בכלל ובמתקנים המופעלים על-ידו בפרט. לטענת המשיב 1 בחירייה קיימים מתקנים המופעלים על-ידי גורמים, שאינם המשיב 1, ובהם המשיבות 2-3. כמו-כן, ציין המשיב 1 בתשובתו, כי נושא מפגעי הריח הוא נושא הנמצא בראש סדר העדיפויות שלו, כי הוא השקיע בשנים האחרונות מיליוני שקלים וצפוי להשקיע בשנים הקרובות עשרות רבות של מיליוני שקלים בטיפול במפגעי ריח. לטענת המשיב 1, נכון לחודש מרץ 2019 לא מתקבלות במשיב 1 פניות רבות בטענה למפגעי ריח. לשיטת המשיב 1 הסקר המוקדם שערך המשרד להגנת הסביבה בחודש מאי 2017 בוצע על בסיס מודל שגוי, כאשר תוצאות הסקר המעודכן הראו, כך לטענת המשיב 1, כי הוא עומד בערכי הסף שנקבעו על-ידי המשרד להגנת הסביבה.

87. ביום 28/03/2019 השיבו המבקשים וב"כ לב"כ המשיב 1, כי בניגוד לנטען על-ידו, הסקר המעודכן קבע באופן חד-משמעי שאינו משתמע לשני פנים, כי פעילותו של המשיב 1 בחירייה יוצרת מפגעי ריח בסביבה, כהגדרתם בחוק למניעת מפגעים ובנוהל, וזאת בבדיקה פרטנית של כל אחד משלושת הגופים הפעילים בחירייה. זאת ועוד, מדובר בסקר מעודכן לגרסה מוקדמת, כשהסיבה לכך היא שלאחר עריכת המודל בגרסה הראשונה, המשיב 1 הגיש מספר הסתייגויות. דהיינו, ובניגוד לנטען על-ידי המשיב 1, גם תוצאות הסקר המעודכן הראו שפעילותו בחירייה יוצרת מפגעי ריח בסביבה. באשר לטענת המשיב 1, כי לא מתקבלות אצלו פניות רבות בטענה למפגעי ריח, הסבו המבקשים וב"כ את תשומת ליבו לעובדה, כי רק בשנה החולפת התקבלו במוקד 106 ובמשרד להגנת הסביבה מאות תלונות בגין מפגעי ריח, שמקורם בחירייה ובנוסף מידי חודש מתפרסמות בקבוצת הפייסבוק, עשרות תלונות אודות מפגעי ריח זבל ואשפה, שמקורם בחירייה.

88. ביום 02/04/2019 התקבלה תשובת ב"כ המשיב 1, לפיה הסתמכות על הסקר המעודכן ועל פרסומים בקבוצת הפייסבוק איננה יכולה להוות אסמכתא כל שהיא לסוגיית מפגעי הריח בחירייה.

89. ביום 07/05/2019 התקבלה תשובת ב"כ המשיבה 2 לפנייה המוקדמת, לפיה הטענות המועלות בפנייה המוקדמת נדחות על-ידי המשיבה 2 נוכח היותן מבוססות על מקורות שגויים ומשוללות כל יסוד עובדתי. לטענת המשיבה 2, הפנייה המוקדמת היא ניסיון חסר תום לב לתלות את הטענות בנוגע לאופן בו פועל מערך פינוי הפסולת המיוצרת בגוש דן, בפעילות המשיבה 2, דווקא. כמו-כן, נוכח פעילותה של המשיבה 2, המשאבים המרובים המושקעים על-ידה במתקן היא סמוכה ובוטחה כי אין בפעילות המתקן כדי לגרום למפגע ריח בלתי סביר לסביבה. לדידה של המשיבה 2, קיימים באזור חירייה גורמים בעלי פוטנציאל לא מבוטל לגרימת ריחות - שפכי נחל איילון, משחטות באזור אור יהודה, ובוצות המפוזרות בשטחים חקלאיים. בנוסף, טענה המשיבה 2 כי הסקר המעודכן ישן ואינו רלוונטי נוכח פעולות משמעותיות שננקטות כל העת במתקן על-מנת למנוע כל מצב שייגרמו מטרדי ריח מפעילות המשיבה 2.

90. ביום 12/05/2019 השיבו המבקשים וב"כ לב"כ המשיבה 2, כי בניגוד לנטען על-ידו, הסקר המעודכן שפורסם על-ידי המשרד להגנת הסביבה קבע באופן חד-משמעי שאינו משתמע לשני פנים, כי פעילותה של המשיבה 2 בחירייה יוצרת מפגעי ריח בסביבה, כהגדרתם בחוק למניעת מפגעים ובנוהל, וזאת בבדיקה פרטנית של כל אחד משלושת הגופים הפעילים בחירייה. ב"כ המבקשים ציינו בפני ב"כ המשיבה

2, כי הם שמחים לשמוע, כי "פעילות המתקן ותוצריו משיגים שלל יתרונות סביבתיים על פני חלופות אחרות ונחותות יותר לטיפול בפסולת".¹⁵ אלא שרק בשנה החולפת התקבלו במוקד 106 ובמשרד להגנת הסביבה מאות תלונות בגין מפגעי ריח, שמקורם בחירייה. זאת ועוד, וכפי שניתן להיווכח מקבוצת הפייסבוק, מידי שבוע נכתבות על-ידי התושבים הסובבים את חירייה, תלונות אודות מפגעי ריח זבל ואשפה שמקורם בחירייה. זאת ועוד, ב"כ המבקשים ציינו, כי ריחות שמקורם בשפכי נחל איילון, משחטות באזור אור יהודה ובוצות הפזורות מעת לעת בשטחים החלקיים באזור הם ריחות זניחים למפגעי הריח שנגרמים על-ידי המשיבה 2 כתוצאה מפעילותה בחירייה, וזאת כאמור כפי שנקבע גם באופן מפורש במסגרת הסקר המעודכן.

חשוב להדגיש בעניין זה, כי במסגרת חוות הדעת המצורפת לבקשה זו ואשר תפורט להלן, נכתב כי "בבחינת מקורות פוטנציאליים אחרים באזור חירייה לא עלו ממצאים משמעותיים. מקורות ריח כדוגמת שפכי נחל איילון, משחטות באזור אור יהודה, פיזור בוצות ועוד אינם מתאימים להחליף את מיקוד הבעיה בחירייה – לא במיקום, לא בעוצמה ולא בעונתיות של חלק מהתופעות לעומת מטריד הריח המתמשך בחירייה".¹⁶

ג.ג.3. המשיבה 3

91. נכון למועד כתיבת שורות אלו טרם התקבלה תגובת המשיבה 3 לפנייה המוקדמת. פניותיהם המוקדמות של המבקשים וב"כ למשיבים ותשובות המשיבים 1-2 מצ"ב כנספח 8.

ג.ג.4. בקשות חופש מידע

ג.ג.4.א. המשרד להגנת הסביבה

92. ביום 28/10/2018 הוגשה על-ידי המבקשת 1 בקשת חופש מידע לממונה על חוק חופש המידע במשרד להגנת הסביבה, וזאת בבקשה לקבל את סקר פיזור הריחות שנערך על-ידי מר אסא.¹⁷

93. בחלוף 35 ימים, ביום 02/12/2018 פנתה המבקשת 1 באמצעות הדוא"ל (meyda@sviva.gov.il), בבקשה לדעת מדוע טרם קבלה את המידע המבוקש על-ידה במסגרת בקשת חופש המידע שהגישה, כאשר עוד באותו היום קיבלה תשובה, לפיה המשרד להגנת הסביבה בודק את הבקשה ויעדכנה בהקדם.

94. בחלוף, כ- 100 ימים, ביום 05/02/2019 וטרם התקבל בידי המבקשת 1 המידע המבוקש על-ידה – הסקר המעודכן, פנו בשמה ב"כ המבקשים בבקשה לקבל את המידע לאלתר.

95. לא למותר לציין בעניין זה, כי סעיף 7(ב) לחוק חופש המידע קובע כך:

"הרשות הציבורית תודיע למבקש המידע ללא שיהוי, ולא יאוחר מ-30 ימים מקבלת הבקשה, על החלטתה בבקשתו; ראש הרשות הציבורית, או מי שהוא

¹⁵ פסקה 4 לתשובת המשיבה 2 מיום 07/05/2019.

¹⁶ פסקה 59 לחוות הדעת.

¹⁷ למען הדיוק, בקשת חופש המידע הוגשה על-ידי המבקשת 1 עובר ליום 28/10/2018. אולם, ביום 28/10/2018 שולמה על-ידי המבקשת 1 אגרת בקשה לקבלת מידע.

**הסמ"ך לכך, רשאי להאריך את התקופה האמורה, במקרה הצורך, ב-30 ימים
נוספים, ובלבד שהודיע על כך למבקש בכתב, ונימק את הצורך בהארכת
התקופה."**

96. בעניינה של המבקשת 1, ראש הרשות הציבורית לא הודיע לה דבר בגין הארכת התקופה האמורה, לא בכתב, לא בעל-פה ובטח שלא נימק את הצורך בהארכת התקופה.

97. לבסוף ובעקבות דרישתם של ב"כ המבקשים, התקבל המידע המבוקש בידי המבקשת 1.
בקשת חופש מידע לממונה על חוק חופש המידע במשרד להגנת הסביבה
ופנייתם של ב"כ המבקשים מצ"ב כנספח 9.

98. כמו-כן, במהלך החודשים האחרונים הוגשו על-ידי ב"כ המבקשים ארבע בקשות חופש מידע נוספות
למשרד להגנת הסביבה:

(א) תלונות שהתקבלו במשרד להגנת הסביבה – ביום 07/03/2019 הוגשה על-ידי ב"כ המבקשים בקשת
חופש מידע לממונה על חוק חופש המידע במשרד להגנת הסביבה, וזאת בבקשה לקבל את כל
התלונות שהתקבלו במשרד להגנת הסביבה, בשבע השנים האחרונות, בגין מפגעי ריח, שהתקבלו
מתושבי אזור ושכונות דרום-תל-אביב, חמד, גנות ויישובים סמוכים נוספים ו/או שמקורם בחירייה.
בחלוף כארבעה חודשים, בחודש יולי 2019, התקבלה תשובת הממונה, לפיה בין השנים 2016-2019
התקבלו במחוז תל אביב של המשרד להגנת הסביבה ובמוקד המשרד להגנת הסביבה למעלה מ-630
תלונות בגין מפגעי ריח שמקורם בחירייה (כ-87 תלונות בשנת 2016; כ-302 תלונות בשנת 2017;
כ-205 תלונות בשנת 2018; וכ-39 תלונות בשנת 2019 (עד חודש יוני)).

(ב) ממצאי סקר פיזור ריחות – ביום 26/05/2019 הוגשה על-ידי ב"כ המבקשים בקשת חופש מידע
לממונה על חוק חופש המידע במשרד להגנת הסביבה, וזאת בבקשה לקבל את כלל הממצאים
שהתקבלו בעריכת המודל ושעליהם מבוססות התוצאות המעודכנות; כל הנתונים ששימשו את
המשרד להגנת הסביבה לשם עריכת הסקר; כלל ההסתייגויות שהוגשו למשרד להגנת הסביבה
לאחר עריכת המודל.

נכון למועד כתיבת שורות אלו טרם התקבל המידע המבוקש.

(ג) דגימות ריח – ביום 30/05/2019 הוגשה על-ידי ב"כ המבקשים בקשת חופש מידע לממונה על חוק
חופש המידע במשרד להגנת הסביבה, וזאת בבקשה לקבל מידע אודות דיגום מקורות ריח במתחם
חירייה.

ביום 07/07/2019 התקבלה תשובת הממונה, לפיה המפעלים הפועלים בחירייה אינם מבצעים דיגום
שנתי ומכאן שאין בידי המשרד להגנת הסביבה המידע המבוקש.

ואולם, ביום 29/10/2019 פורסמו באתר המרשתת של המשרד להגנת הסביבה דו"חות דיגום
ארובות במפעל RDF בשני מועדים שונים: 04/12/2018 ו-10/06/2019.

(ד) רישיונות עסק – ביום 03/07/2019 הוגשה על-ידי ב"כ המבקשים בקשת חופש מידע לממונה על חוק
חופש המידע במשרד להגנת הסביבה, וזאת בבקשה לקבל מידע אודות רישיונות עסק של הגופים
הפועלים במתחם חירייה.

נכון למועד כתיבת שורות אלו טרם התקבל המידע המבוקש מהמשרד להגנת הסביבה.

(ה) עמידה בתנאים מיוחדים – ביום 13/08/2019 הוגשה על-ידי ב"כ המבקשים בקשת חופש מידע לממונה על חוק חופש המידע במשרד להגנת הסביבה, וזאת בבקשה לקבל מידע אודות עמידה בתנאים המיוחדים (מטעם המשרד להגנת הסביבה) הקיימים ברשימות העסק של הגופים הפועלים בחיריה.

נכון למועד כתיבת שורות אלו טרם התקבל המידע המבוקש מהמשרד להגנת הסביבה.

בקשות חופש מידע לממונה על חוק חופש המידע במשרד להגנת הסביבה ועמודים רלוונטיים מתשובות הממונה מצ"ב כנספח 10.
דו"חות דיגום ארובות במפעל RDF מצ"ב כנספח 11.

ג.4.ב. עיריית תל אביב-יפו

99. ביום 07/03/2019 הוגשה על-ידי ב"כ המבקשים בקשת חופש מידע לממונה על חוק חופש המידע בעירייה, וזאת בבקשה לקבל את כל התלונות שהתקבלו בעירייה, בשבע השנים האחרונות, בגין מפגעי ריח, שהתקבלו מתושבי אזור ושכונות דרום תל-אביב, חמד, גנות ויישובים סמוכים נוספים ו/או שמקורם בחיריה.

100. ביום 18/03/2019 התקבלה תשובת הממונה בעירייה, לפיה בין השנים 2016-2018 התקבלו ב"מוקד שירות 106 פלוס" של העירייה למעלה מ- 70 תלונות מתושבי שכונות דרום תל-אביב בגין מפגעי ריח שמקורם בחיריה (כ- 7 תלונות בשנת 2016; כ- 33 תלונות בשנת 2017; וכ- 33 תלונות בשנת 2018). חשוב להדגיש, כי מספר התלונות מתייחס לתלונות שהמילה "חירייה" מצוינת בהן תחת לשונית "מהות" (הפנייה), כאשר ייתכן ואף סביר מאוד שהתקבלו תלונות נוספות שמקורם בחיריה. אולם, הדבר לא צוין על-ידי נציג מוקד 106 בלשונית "מהות" (הפנייה) או לחילופין שחרף העובדה שמקור הריח היה בחיריה, הדבר לא צוין על-ידי מגיש התלונה.

בקשת חופש מידע לממונה על חוק חופש המידע בעיריית תל אביב-יפו ועמודים רלוונטיים מתשובת הממונה מצ"ב כנספח 12.

ג.4.ג. משרד הפנים

101. ביום 08/07/2019 הוגשה על-ידי ב"כ המבקשים בקשת חופש מידע לממונה על חוק חופש המידע במשרד הפנים, וזאת בבקשה לקבל מידע אודות רישיונות עסק של הגופים הפועלים במתחם חיריה.

102. ביום 21/07/2019 התקבלו מהממונה רישיונות העסק כפי שנמצאו בתיקי משרד הפנים.

בקשת חופש מידע לממונה על חוק חופש המידע במשרד הפנים ותשובת הממונה מצ"ב כנספח 13.

103. ביום 25/07/2019 התפרסמה, במסגרת התוכנית "האזרח גואטה" המשודרת בערוץ "כאן 11" בהנחיית חה"כ לשעבר יגאל גואטה, כתבת תחקיר בעניין חירייה (להלן: "הכתבה"), בה השתתפה, בין היתר, המבקשת^{18.1}

104. כפי, שבין היתר, עולה מהכתבה, "את הריח של אתר חירייה אפשר להרגיש מגנות וחמד במזרח, דרך אזור שבדרום, רמת גן בצפון וכמובן, השכונות הדרומיות של תל אביב שנמצאות במערב." כמו-כן, וכפי שצוין על-ידי ד"ר רבקה קולטון, יועצת לנושאי ריחות וזיהום אוויר, "לעיתים אפשר להריח את זה גם ביפו".

105. ד"ר קולטון מוסיפה ואומרת, כי "בשנים האחרונות, ככל הנראה כתוצאה מפעולות שנעשו בתוך האתר, שוב התחיל מטריד גדול של ריח." כאשר "המטריד היום אולי אפילו חזק יותר ממה שהוא היה בעבר. לא היו הריחות שאנחנו מרגישים אותם היום."

106. כדי לבדוק אם הריחות החריפים שעולים מחירייה עומדים בתנאים של המשרד להגנת הסביבה, נפגש מר גואטה עם מר אסא (מרכז איכות אוויר במשרד להגנת הסביבה) באזור חירייה. לדידו של מר אסא, בעת קיום המפגש הריח "הגיע לעוצמה 4", כאשר "דרגה 4 מוגדרת כחזק" וכי "מדובר במפגע". נוכח אמירתו של מר גואטה כי "אין צל של ספק שציבור התושבים פה [באזור חירייה] טובלים ממפגע." השיב מר אסא "לחלוטין."

107. במפגש עם מר אסא נכח גם מר הורוביץ, מנהל מחוז תל-אביב במשרד להגנת הסביבה, אשר ציין כי "אין לנו [למשרד להגנת הסביבה] מחלוקת שהבעיה הזאת חייבת להיפתר."

108. בעקבות אמירתו של מר הורוביץ, כי "באמצע [העיר] וינה יש מתקן כזה [RDF] שמטפל בפסולת וכך גם בערים אחרות", הוא נשאל על-ידי מר גואטה האם גם בווינה "יש כזה ריח" ומר הורוביץ השיב לו "לא, לא... פה יש לנו עוד בעיות שאנחנו לא התגברנו עליהן".

109. כפי שניתן להיווכח, מומחי ריחות וזיהום אוויר, לרבות בעלי תפקיד במשרד להגנת הסביבה מודים בפה מלא, כי פעילות המשיבים בחירייה גורמת למפגע ריח בסביבה. הכתבה מצ"ב על-גבי תקליטור.

6.ג. ענף פניות ציבור – המשרד להגנת הסביבה

110. במהלך חודש ספטמבר 2019 פנו, בין היתר, המבקשת 1, המבקש 4, מר יונתן עמית, תושב שכונת פלורנטין בתל אביב ומר שי משכן, תושב אור יהודה, לענף פניות הציבור של המשרד להגנת הסביבה, בעניין מפגעי הריח שמקורם בחירייה.

111. בימים 18/09/2019, 24/09 ו-06/10 התקבלה תשובת המשרד להגנת הסביבה (הגב' בסלי), לפיה המשרד להגנת הסביבה "מודע למפגעי הריח המתמשכים, הנגרמים מפעילות העסקים במתחם חירייה ולסבל הנגרם לתושבים ולפיכך הציב את הנושא בראש סדר העדיפויות לטיפול, זאת במטרה

¹⁸ https://kanapi.media.kan.org.il/Players/ByPlayer/V1/ipbc/S0220729_1/HLS

להביא לצמצום חשיפת האוכלוסייה למפגעים סביבתיים ככל הניתן. כמו-כן, נכתב כי המשרד להגנת הסביבה חייב, במסגרת תנאי רישיון עסק, את כל המתקנים בחירייה לקרות את המבנים בהם הם פועלים וכן לשאוב את האוויר למתקני טיפול בריחות קודם פליטתם לסביבה, דבר "[ש]מנע מטירי ריחות ביישובים הסובבים את המתחם ו/או יצמצם עד למינימום האפשרי".

112. באשר למשיב 1, נכתב כי "בשלושת השבועות האחרונים הייתה החמרה במפגעי הריח כתוצאה מהצטברות של כמויות חריגות של פסולת בבור הקליטה של תחנת המעבר לפסולת ביתית". זאת ועוד, צוין כי אי-פינוי הפסולת ממתקן המשיבה 1 "בתוך 24 שעות מיום קליטתה, מהווה הפרה של תנאי רישיון העסק".

113. באשר למשיבה 2, נכתב כי על-פי תנאי רישיון העסק שניתנו למשיבה 2, דלתות בור קליטת הפסולת אמורות להיות סגורות, למעט בזמן פריקת פסולת. אולם, במשך תקופה ממושכת דלתות הבור לא היו סגורות בהתאם לדרישת המשרד להגנת הסביבה, וזאת בשל תקלות חוזרות ונשנות. כמו-כן, המשיבה 2 חויבה לתקן "ליקויים במתקן הגורמים למפגעי ריח, לרבות: החלפת כל הפחם הפעיל בשלוש ארובות המפעל, בדיקה ותיקון מערכת שאיבת האוויר מחלל המתקן אל הארובות, ביצוע בדיקת ארובות על מנת להראות עמידה בספי הפליטה ודרישות נוספות שיבוצעו בלוח זמנים הקצר ביותר האפשרי מבחינה הנדסית".

114. באשר למשיבה 3, נכתב כי המתקן אינו עומד בתנאי רישיון העסק הנוגעים להקמת תשתיות למניעת מפגעי ריח – קירוי כל מתקני היצור מחוללי הריח.

תשובות המשרד להגנת הסביבה לפניויותיהם של המבקשת 1, המבקש 4, מר עמית ומר משען מצ"ב כנספח 14.

115. ואולם, חרף שלל הפניות מטעם המבקשים וחברי הקבוצה, המשרד להגנת הסביבה לא מצא לנכון לפעול באופן אפקטיבי על-מנת לעצור באופן מידי את מפגעי הריח. לא זו אף זו, גם מידע שמצוי בידי המשרד להגנת הסביבה ושהיה צריך להתפרסם לציבור באופן יזום, מוסתר מהציבור ומתפרסם 'טיפין טיפין' רק לאחר דרישות חוזרות ונשנות מטעם המבקשים והציבור.

ג.7. חוות דעת מומחה

116. לבקשה זו מצורפת חוות דעתו של ד"ר שמואל ברנר, מומחה איכות אוויר וריחות, ומי ששימש בעבר במשרד להגנת הסביבה, במשך כעשור, כמשנה למנכ"ל; יו"ר הצוות הישראלי בנושאי איכות הסביבה במו"מ עם הפלסטינים במסגרת שיחות אוסלו; מנהל המכון לסיכוני בריאות סביבתיים של משרד הבריאות ואוניברסיטת תל-אביב; ייעוץ בנושאים סביבתיים עבור: משרדי הביטחון והפנים, המשרד להגנת הסביבה, ממשלת סינגפור, ארגון הבריאות העולמי, משרת ישראל, ארגון NATO, עיריית מקסיקו סיטי, עיריית רמת השרון, חברת א.ס.פ.י., מפעלי מחזור שרונים, ביה"ס שנקר, חברת החשמל, החברה הישראלית למדעי החיים, עיריית עפולה, פסדי העמק, אקוגו ישראל, אלקו החזקות, משרדי עו"ד מובילים, האגודה למלחמה בסרטן, ארגונים ירוקים ועוד.

117. לבקשת המבקשים וב"כ, ד"ר ברנר, חווה את דעתו המקצועית בעניין קיומם של מפגעי ריח בסביבה הנובעים ממספר פעילויות המתקיימות בחירייה במתקנים הפועלים באמצעות המשיבים.

118. במסגרת חוות הדעת נכתב, בין היתר, כי המשיבים, בפעילותם, גורמים למפגעי ריח בלתי סבירים לסביבה בצורה המפריעה לאוכלוסייה הנמצאת במרחב ההשפעה של הפליטות. פעילות זאת נמצאת בחריגה מתמשכת לפי סעיף 3 בחוק למניעת מפגעים, "מפגע סביבתי" לפי חוק למניעת מפגעים סביבתיים, חוקים ותקנות סביבתיים שונים, לתנאים השונים ברישיונות העסק של אותם הגופים ולנוהלי ומדיניות המשרד להגנת הסביבה.

119. כאמור לעיל וכפי שעולה מחוות דעתו של ד"ר ברנר, ביום 29/10/2019 פורסמו באתר המרשתת של המשרד להגנת הסביבה דו"חות דיגום ארובות במפעל RDF בשני מועדים שונים: 04/12/2018 ו- 10/06/2019 (להלן בהתאמה: "הדיגום הראשון" ו- "הדיגום השני")¹⁹ (ראו נספח 6).

120. מעיון בדו"חות עולה, כי נפלטו לאוויר מארובות מפעל RDF ריחות בריכוזים הבאים: 39, 152²⁰, 558, 1,024, 1,328, 1,984 ו-2,100 יח' ריח/מ"ק.

121. זאת ועוד, בסעיף 9.2.1. לתנאים הנוספים ברישיון העסק של מתקן RDF נכתב כך:

"לא יפלטו לאוויר מארובות העסק ריחות בריכוזים העולים על 500 יח' ריח/מ"ק..." (ראו נספח 9).

122. דהיינו, בחמישה מתוך שבעה דיגומים נפלטו לאוויר מארובות מפעל RDF ריחות בריכוזים העולים על 500 יח' ריח/מ"ק, כאשר החריגה נעה בין כ-11.5% (558 יח' ריח/מ"ק) ל-320% (2,100 יח' ריח/מ"ק).

123. לדידו של ד"ר ברנר, התלונות הרבות שהוגשו בחלוף השנים בגין קיומם של מפגעי ריח שמקורם בחרייה, כמו גם הסקר שפורסם על-ידי המשרד להגנת הסביבה וכן הודאות מטעם בעלי תפקיד במשרד להגנת הסביבה, מעידים על קיומו של מפגע ריח משמעותי.

124. כמו-כן, ד"ר ברנר קבע במסגרת חוות דעתו, כי בענייננו מתקיים מצב של ריח חזק או בלתי סביר, וזאת בהתאם לסעיף 4 לנוהל.

125. לאחר שיתקבלו נתונים מלאים, לרבות מסמכים המצויים בחזקת המשיבים, אשר המבקשים יבקשו לקבל לידיהם, המבקשים שומרים לעצמם את הזכות לעדכן את חוות דעתו של ד"ר ברנר בהתאם.

חוות דעתו של ד"ר ברנר מצ"ב כנספח "חוות דעת".

ג.8. מימון המונים

126. בחודש יולי 2019 המבקשים פתחו קמפיין מימון המונים באתר המרשתת beactive.²¹

127. מטרת הקמפיין הייתה, בין היתר, לשם מימון חוות דעת המומחה והוצאות נוספות שנדרשו לשם הגשת הבקשה דנא.

¹⁹ כעולה מחוות דעתו של ד"ר ברנר, בעוד בדיגום הראשון קיימת שורה המתייחסת לפילטר מס' 2, מסיבה שאינה ברורה בדיגום השני (המאוחר בזמן) אין כל נתון הנוגע לפילטר מס' 2.

²⁰ כעולה מחוות דעתו של ד"ר ברנר, כאשר נדגמו 39 יח' ריח/מ"ק ספיקת הפליטה שנמדדה הייתה 2,574,712 יחידות ריח לשעה בלבד בהשוואה לספיקות גבוהות בהרבה במדידות האחרות.

²¹ <https://beactive.co.il>

ד. הטיעון המשפטי - עילות התביעה

1.ד. הפרת החוק למניעת מפגעים סביבתיים (תביעות אזרחיות)

128. סעיף 1 לחוק למניעת מפגעים סביבתיים (תביעות אזרחיות) מגדיר "מפגע סביבתי" כך:

"זיהום אוויר, רעש, ריח, זיהום מים, זיהום מי-ים, זיהום על ידי פסולת, זיהום על ידי חומרים מסוכנים, זיהום על ידי קרינה, פגיעה בסביבה החופית, מפגע אסבסט, פגיעה באזור מוגן, פגיעה באילן מוכן או בעץ בוגר, פגיעה ביער או פגיעה בערך טבע מוגן, והכל כשהם בניגוד לחיקוק, לצו, לתכנית, לרשיון עסק או לכל היתר או רשיון אחר, או שיש בהם פגיעה בבריאותו של אדם או גרימת סבל ממשי לאדם";

129. סעיף 2 לחוק למניעת מפגעים סביבתיים (תביעות אזרחיות) קובע כך:

(א) "לבקשת מי שנפגע או עלול להיפגע ממפגע סביבתי או לבקשת גוף או עמותה כאמור בסעיף 6, רשאי בית משפט לתת צו המורה למי שגורם או עומד לגרום מפגע סביבתי (להלן - גורם המפגע), לעשות אחד או יותר מאלה:
(1) להימנע מהמעשה הגורם או העומד לגרום למפגע הסביבתי, או להפסיק לעשותו;
(2) לתקן את המעוות או להחזיר את המצב לקדמותו עובר להיווצרות המפגע הסביבתי (להלן - תיקון המעוות);
(3) לעשות ככל הדרוש כדי למנוע הישנותו של המפגע הסביבתי."
(ב) "מעשה" - לרבות מחדל."

130. כלומר, "גורם המפגע" לפי סעיף 2(א) לחוק למניעת מפגעים סביבתיים, הוא "מי שגורם או עומד לגרום מפגע סביבתי".

131. סעיף 4 לחוק למניעת מפגעים סביבתיים קובע כך:

"בתובענה נגד גורם המפגע לפי חוק זה, אין נפקא מינה אם היתה או לא היתה התרשלות מצידו."

132. סעיף זה נועד להסיר כל ספק בשאלת האשם. בדומה לעוולת המטרד המוגדרת בסעיף 42 לפקודת הנזיקין, כאשר עילת התביעה מתבססת על עצם קיום המפגע הסביבתי ואינה דורשת אשם, אין מקום להגנות של העדר אשם. ההנחה היא כי גורם המפגע בדרך כלל נהנה מפעילותו, וביכולתו לשפר את האמצעים למניעת המפגע ולפזר את עלות המניעה. על-כן, נטל תיקון המעוות שנגרם חל על גורם המפגע, ולא על הנפגע, וזאת ללא קשר לשאלת האשם.

133. כפי שפורט לעיל ויפורט להלן, המשיבים גרמו למפגע סביבתי, ובכלל זה יצירת מפגעי ריח בסביבה, כהגדרתם בחוק למניעת מפגעים ובנוהל. כמו-כן, נמנעו המשיבים מלנקוט באמצעים סבירים שיש בהם כדי להפחית או לצמצם את הפגיעה בסביבה.

134. מכאן, שהמשיבים הפרו את החוק למניעת מפגעים סביבתיים (תביעות אזרחיות).

2.ד. הפרת החוק למניעת מפגעים והוראות הנוהל

135. סעיף 3 לחוק למניעת מפגעים קובע כך:

“לא יגרום אדם לריח חזק או בלתי סביר, מכל מקור שהוא, אם הוא מפריע, או עשוי להפריע, לאדם המצוי בקרבת מקום או לעוברים ושבים.”

136. המדריך לטיפול במפגעי ריח של המשרד להגנת הסביבה²² מגדיר ריח כך :

“ריח תחושה הנגרמת על ידי חומר או תערובת חומרים ריחניים הפועלים על חוש הריח של האדם.”

137. ביום 09/09/2010, במטרה להגדיר מספר אמצעים שיאפשרו לקבוע קיומו של מפגע ריח ועוצמתו, יצא מטעם המשרד להגנת הסביבה, אגף איכות אוויר ושינוי אקלים, נוהל להגדרת מפגעי ריח.

138. במסגרת הנוהל נקבע, כי “ריח חזק או בלתי סביר”, כאמור בסעיף 3 לחוק למניעת מפגעים, מתקיים, בין היתר, בכל אחד מהמקרים הבאים :

(א) לפחות שלוש תלונות על ריח²³ מגורמים שונים באותו אזור, שהתקבלו במשרד להגנת הסביבה במשך 24 שעות, או לפחות עשר תלונות כאמור, שהתקבלו תוך 30 ימים, אשר דיווחו על מפגע ריח בעוצמת תחושה 4 ומעלה שהוא ריח חזק ;

(ב) דיווח מטעם בעל תפקיד במשרד להגנת הסביבה ;

(ג) קביעה של צוות מריחים, כי קיים ריח בעוצמת תחושה אשר עולה על אחת מהדרגות להלן, מהווה ריח בלתי סביר :

(1) דרגה 0 באזור מגורים²⁴;

(2) דרגה 1 באזור מעורב²⁵;

(3) דרגה 3 באזור אחר.²⁶

(ד) קביעה של מומחה כי מתקיים מפגע של ריח חזק או בלתי סביר, המבוססת על ממצאים בשטח או על עדויות בנוגע למאפייני הריח ;

(ה) נוכחות בסביבה של חומר אחד או יותר מהחומרים המופיעים בטבלה להלן בטור ב', בריכוז העולה על הערך הקבוע בטור ג', בפרק הזמן המפורט בטור ד' :

²² <http://www.sviva.gov.il/InfoServices/ReservoirInfo/DocLib2/Publications/P0701-P0800/P0710.pdf>

²³ סעיף 3 לנוהל: “תחושה הנגרמת על ידי חומר או תערובת חומרים ריחניים הפועלים על חוש הריח של האדם.”

²⁴ שם: “אזור שנקבע כאזור למגורים בתכנית, כמשמעותה בחוק התכנון והבניה, התשכ”ה-1965 והמשמש אזור מגורים למעשה.”

²⁵ שם: “אזור הכולל אחד או יותר מהאזורים הבאים – אזור נופש, אזור תיירות או מבני ציבור, אזור מסחר או תעשייה קלה על פי תוכנית לפי חוק התכנון והבניה התשכ”ה-1965.”

²⁶ שם: “אזור שאינו אזור מעורב ואינו אזור מגורים.”

זמן	ערך ייחוס	חומרי ריח	
ד	ג	ב	א
30Min	20 $\mu\text{g}/\text{m}^3$	Carbon disulfide ¹	1.
30Min	0.1 mg/m^3	Formaldehyde ¹	2.
30min	7 $\mu\text{g}/\text{m}^3$	Hydrogen sulfide ¹	3.
15 min	2 $\mu\text{g}/\text{m}^3$	Methyl mercaptan ²	4.
30Min	70 $\mu\text{g}/\text{m}^3$	Styrene ¹	5.
30min	8 mg/m^3	Tetrachloroethylene ¹	6.
30min	1 mg/m^3	Toluene ¹	7.

(ו) ריכוז ריח ביחידות ריח למטר מעוקב של אוויר כממוצע שעת, שחושב להערכת השפעת מקור ריח כלשהו על הסביבה, העולה על:

(4) יחידת ריח אחת במטר מעוקב של אוויר באזור מגורים;

(5) חמש יחידות ריח במטר מעוקב של אוויר באזור מעורב;

(6) עשר יחידות ריח במטר מעוקב של אוויר באזור אחר.

139. עמידה בריכוז ריח כאמור נדרשת ב- 98% ממספר השעות בשנה למתקנים קיימים וב- 99.5% ממספר השעות בשנה למתקנים חדשים. כלומר, ריכוז ריח באוויר העולה על הריכוזים הקבועים לעיל לא יחשב כמפגע ריח ובלבד שאינו נמשך יותר מ- 2% ממספר השעות בשנה רצופה לגבי מתקנים קיימים ומ- 0.5% ממספר השעות בשנה רצופה למתקנים חדשים.

140. כפי שפורט לעיל, במסגרת קבוצת הפייסבוק "תלונות על מפגע הריח מחירייה", הסקר המעודכן, בקשות חופש המידע, תכנית הטלוויזיה "האזרח גואטה", ענף פניות ציבור במשרד להגנת הסביבה וכן במסגרת חוות דעת המומחה, פעילות המשיבים בחירייה יוצרת מפגעי ריח בסביבה, כהגדרתם בחוק למניעת מפגעים ובנוהל.

141. חשוב להדגיש, כי על-אף שלא הותקנו תקנות הקובעות מהו "ריח חזק או בלתי סביר", בית-המשפט רשאי לקבוע זאת על סמך הראיות שמובאות בפניו על-פי מבחן ה"אדם הסביר".

במסגרת ע"פ 151/84 **חברת החשמל לישראל בע"מ נ' פרשט ואח'** (17/07/1985) (להלן: **"עניין פרשט"**), בית-המשפט העליון דן בסוגיה האם ניתן להוכיח "רעש חזק או בלתי סביר" בצורה אחרת מזו שנקבעה בתקנות:

"... מכך שהחוק איננו מגדיר רעש חזק או בלתי סביר מהו ואיננו קובע כלים או אמצעים למדידת רעש כזה, ומכך שהתקנות עושות כן, אין מתבקשת המסקנה, שהתקנות ממלאות את הביטויים הנ"ל בתוכן שאין בלתי; אין לגרוס - כגירסת חברת החשמל - כי לא ניתן להוכיח את היות הרעש חזק או בלתי סביר, אלא באופן הקבוע בתקנות. ניתן לעשות זאת על-ידי הוכחת הקבוע בחוק בכל דרך הוכחה מקובלת בדין". ... העובדה שמלאכת השפיטה, ללא מידות ושיעורים קבועים מראש, עשויה להיות קשה וסבוכה יותר, אינה אומרת שהיא בלתי אפשרית" (השופט ח' כהן (כתוארו אז) בבג"צ 295/65 [1], בעמ' 322). " (עמוד 5 לפסק-דין של כבוד השופט טובה שטרסברג-כהן).

142. יפים בעניין זה גם דבריו של כבוד השופט צבי זילברטל, במסגרת ע"פ 25821-06-10 מדינת ישראל נ' לוי (06/10/2010):

"באשר לעבירה על סעיף 4 לחוק, הפנתה המערערת לפסיקה אשר קבעה כי דרך הוכחת קיומו של המפגע אינה צריכה בהכרח להיעשות על פי המבחנים שנקבעו בתקנות. לעניין זה הפנתה המערערת לע"פ 151/84 חברת החשמל לישראל בע"מ נ' פרשט פ"ד לט(3) 1; ע"פ (מרכז) 2146-09-07 אלומות חולון בע"מ נ' המשרד לאיכות הסביבה [פורסם בנבו] (1.6.08); ת"פ (כ"ס) 3103/04 מדינת ישראל נ' ניסים פרגון מסחר (1990) בע"מ [פורסם בנבו] (17.1.07).

עמדת המערערת מקובלת עלינו. על פי האמור בפסיקה שהוזכרה לעיל ניתן להוכיח את הזיהום בכל ראייה קבילה ובעלת משקל, גם כאשר בחקיקת המשנה הותוותה דרך הוכחה מסויימת. אותה דרך, אם ננקטה, עשויה להקל על מלאכת ההוכחה, שכן תקפותה הוכרה בדין, אך אין לשלול מראש את האפשרות להוכחת הזיהום בדרכים אחרות.

מבחינה זו אין בכך שהמערערת לא הוכיחה כי זיהום האוויר נבדק בהתאם לקריטריונים ובעזרת המכשירים המפורטים בתקנות למניעת מפגעים, כדי לסתום את הגולל על הוכחת האישום המתבסס על הוראת סעיף 4 לחוק.

143. זאת ועוד, סעיף 13 לחוק למניעת מפגעים קובע כך:

"לענין פקודת הנזיקין האזרחיים, 1944, דין כל הפרה של הוראת חוק זה כדין מטרד ליחיד."

144. דהיינו, משנמצא כי הופרה הוראת סעיף 3 לחוק למניעת מפגעים, קמה למבקשים גם עילת תביעה בגין עלוות מטרד ליחיד.

3.ד. מטרד ליחיד

145. סעיף 44(א) לפקודת הנזיקין קובע כך:

"מיטרד ליחיד הוא כשאדם מתנהג בעצמו או מנהל את עסקו או משתמש במקרקעין התפוששים בידו באופן שיש בו הפרעה של ממש לשימוש סביר במקרקעין של אדם אחר או להנאה סבירה מהם בהתחשב עם מקומם וטיבם; אך לא ייפרע אדם פיצויים בעד מיטרד ליחיד אלא אם סבל ממנו נזק."

146. כדי לבסס תביעה לפיצוי מכוח עוולת מטרד ליחיד, יש להראות כי הגורם המטריד מנהל את עסקיו במקרקעין; כי השימוש שלו במקרקעין יוצר הפרעה של ממש לשימוש במקרקעין של אחרים; וכי כתוצאה מהמטרד נגרם לאותם אחרים נזק ממון. כל יסודות העוולה מתקיימים במקרה זה.

147. כמפורט לעיל, המשיבים ניהלו את עסקם והשתמשו במקרקעין התפוששים בידם באופן שהפריע ממש (ועודנו מפריע) לחברי הקבוצה ליהנות ממקרקעיהם ולהשתמש בהם שימוש סביר.

148. במסגרת ע"א 44/76 **אתא חברה לטכסטיל בע"מ נ' שוורץ** (05/09/1976) (להלן: "**עניין שוורץ**"), בית-המשפט העליון בחן את התנאים, שבהתקיימם יש לראות שימוש במקרקעין כגורם להפרעה של ממש לשימוש סביר במקרקעי הזולת:

"סעיף 44 לפקודת הנזיקין [נוסח חדש] נוקט לשון 'הפרעה של ממש' בתארו מידתה של הפרעה של פלוני לשכנו, שהיא מיסודותיה של עוולת מטרד ליחיד, 'הפרעה', משמע כי קיומה, מידתה ועוצמתה אינם נבחנים אלא תוך זיקה לאדם אחר, כי הרי הפרעה היא תוצאה כל פעלו של פלוני כלפי אחר, מכאן, כי הדגש על תוצאות המעשה ולא על טיבו של המעשה עצמו ועל-כן יתכן כי פלוני ינקוט אמצעים באמצעי זהירות סבירים בביצוע מעשהו, אך בכל זאת לא יוכל להימנע מהפרעה ועקב כך גם יתחייב בביצוע מטרד" (עמוד 793).

...

"סעיף 44 לפקודה הנ"ל בא להגן על זכותו של אדם לתנאי חיים בריאים, הוגנים ואנושיים ויש לשאוף לכך שההתקדמות הטכנולוגית תשפר תנאים ולא תרע אותם, אם ההפרעה הנגרמת לאדם היא כה ממשיכה, עד שהיא פוגעת בנוחות הפיזית ובקיום אנושי הוגן בהתאם להשקפה המקובלת והמפוקחת של בן חברתנו הרגיל – הרי תוצאתה היא מעשה עוולה." (עמוד 795).

149. יוער, כי להבדיל מפקודת הנזיקין, אשר דורשת "הפרעה של ממש" בטרם ייקבע כי קיים מטרד ליחיד, החוק למניעת מפגעים דורש רק שהריח החזק או הבלתי סביר "מפריע, או עשוי להפריע" לנמצאים בסביבתו. מכאן, וכפי שפורט לעיל, משנמצא כי פעילות המשיבים בחירייה יוצרת מפגעי ריח בסביבה, כהגדרתם בחוק למניעת מפגעים ובנוהל, קמה למבקשים גם עילת תביעה בגין עלוות מטרד ליחיד, וזאת גם אם נצא מנקודת הנחה, כי הריח אינו מהווה "הפרעה של ממש" אלא רק "מפריע, או עשוי להפריע" לחברי הקבוצה. ואולם, בעניינו נראה כי האלמנטים של עוולה זו התקיימו בפני עצמם – מבלי לקשור אותה להוראות החוק למניעת מפגעים.

150. בסעיף 44(א) סיפא לפקודת הנזיקין נקבע, כי נזק שגרם המטרד הוא תנאי לפיצוי. "נזק" כהגדרתו בסעיף 2 לפקודת הנזיקין הוא: "אבדן חיים, אבדן נכס, נוחות, רווחה גופנית או שם-טוב, או חיסור מהם, וכל אבדן או חיסור כיוצאים באלה"; דהיינו, ולמצער, חוסר הנוחות ממנו סבלו המבקשים וחברי הקבוצה כתוצאה מהמטרד מזכים אותם בפיצוי.

151. מכאן, שלחברי הקבוצה עילה מצוינת נגד המשיבים בעילה של מטרד ליחיד. הזכות איננה תלויה בשאלה אם המשיבים ניסו להפחית מפגעי הריח שהם יוצרים, אם לאו.

ד.4. רשלנות

152. כאמור לעיל סעיף 4 לחוק למניעת מפגעים סביבתיים (תביעות אזרחיות) אינו דורש קיומה של רשלנות: "בתובענה נגד גורם המפגע לפי חוק זה, אין נפקא מינה אם היתה או לא היתה התרשלות מצידו."

153. יחד עם זאת, וכפי שיפורט להלן, המשיבים התרשלו באופן טיפולם בפגעי הריח שנגרמו ונגרמים על-ידם, ומשכך קיימת למבקשים גם עילת תביעה על-פי עוולת הרשלנות.

154. סעיפים 35-36 לפקודת הנזיקין קובעים כך:

35. עשה אדם מעשה שאדם סביר ונבון לא היה עושה באותן נסיבות, או לא עשה מעשה שאדם סביר ונבון היה עושה באותן נסיבות, או שבמשלח יד פלוני לא

השתמש במיומנות, או לא נקט מידת זהירות, שאדם סביר ונבון וכשיר לפעול באותו משלח יד היה משתמש או נוקט באותן נסיבות - הרי זו התרשלות; ואם התרשל כאמור ביחס לאדם אחר, שלגביו יש לו באותן נסיבות חובה שלא לנהוג כפי שנהג, הרי זו רשלנות, והגורם ברשלנותו נזק לזולתו עושה עוולה.

36. החובה האמורה בסעיף 35 מוטלת כלפי כל אדם וכלפי בעל כל נכס, כל אימת שאדם סביר צריך היה באותן נסיבות לראות מראש שהם עלולים במהלכם הרגיל של דברים להיפגע ממעשה או ממחדל המפורשים באותו סעיף.

155. כדי לבסס עילה לפי עוולת הרשלנות, יש להראות כי חלה על המזיק חובת זהירות כלפי הניזוק; החובה הופרה בהתרשלות של המזיק כלפי הניזוק; הניזוק סובל מנזק; וקיים קשר סיבתי בין ההתרשלות והנזק. בענייננו, כל יסודות העוולה מתקיימים.

156. במסגרת ע"א 145/80 שלמה ועקנין נ' המועצה המקומית בית שמש ואח' (09/11/1982) (להלן: "עניין ועקנין"), נקבע כי לצורך הוכחת עוולת הרשלנות, יש צורך בהתקיימותם של שלושה תנאים באופן מצטבר:

(א) קיומה של חובת זהירות כלפי הניזוק – כפי שפורט לעיל, אין ספק כי מפעיל מתקן אשר קולט מדי יום אשפה מ-30 רשויות מקומיות ופעילותו כוללת, בין היתר, הפעלת בור תחנת מעבר, מכון טיהור שפכים ועמדת שטיפת משאיות אשפה, ומפעילת מתקן הממין פסולת לצורך הפקת חומר ליצור אנרגיה, כאשר במתקן קיימות שלוש ארובות המפנות אוויר נושא ריחות מתהליכים הנערכים במתקן, כשבנוסף מרבית פתחי המתקן אינם סגורים, וכן מפעילת מתקן לפינוי אשפה עירונית של המטרופולין העירוני בתל אביב עם הספק עיבוד של 400 טון למשמרת אחת, כאשר הפסולת האורגנית שהופרדה, מועברת לתהליכי תסיסה אשר בסופם מופקים ביו-גז ובוצה, חבים חובת זהירות, הן מושגית והן קונקרטית, כלפי כל מי שנמצא בקרבתם.

(ב) הפרת חובת הזהירות (התרשלות) – המשיבים התרשלו, בין היתר, בכך שלא נקטו באמצעי הזהירות הנדרשים לצורך מניעת גרימת מפגעי ריח בסביבה משטחם ובכך שלא פעלו על-פי הוראות הדין המחייבות אותם להימנע מיצירת מפגעים סביבתיים.

(ג) קשר סיבתי בין ההפרה לבין הנזק שארע – קיים קשר ישיר בין מעשיהם ומחדליהם של המשיבים לבין הנזק שנגרם למבקשים ולחברי הקבוצה, אשר יכול היה להימנע לו היו טורחים המשיבים לנקוט באמצעי הזהירות הנדרשים ולכבד את הוראות הדין המחייבות אותם.

157. מכאן, שהמשיבים חבים ברשלנות כלפי המבקשים וכלפי שאר חברי הקבוצה.

158. בענייננו חל על המשיבים הנטל להראות כי הם לא התרשלו, וזאת בהתאם לכלל הקבוע בסעיף 41 לפקודת הנזיקין – "חובת הראיה ברשלנות כשהדבר מעיד על עצמו" – הקובע כך:

"תובענה שהוגשה על נזק והוכח בה כי לתובע לא היתה ידיעה או לא היתה לו יכולת לדעת מה היו למעשה הנסיבות שגרמו למקרה אשר הביא לידי הנזק, וכי הנזק נגרם על ידי נכס שלנתבע היתה שליטה מלאה עליו, ונראה לבית המשפט שאירוע המקרה שגרם לנזק מתיישב יותר עם המסקנה שהנתבע לא נקט זהירות סבירה מאשר עם המסקנה שהוא נקט זהירות סבירה – על הנתבע הראיה שלא היתה לגבי המקרה שהביא לידי הנזק התרשלות שיחוב עליה."

159. למבקשים לא הייתה ידיעה או לא הייתה להם יכולת לדעת מה היו למעשה הנסיבות שגרמו למפגעי הריח, אשר הביאו לידי הנזק שנגרם להם. כמו-כן, למשיבים השליטה המלאה במתקנים אותם הם מפעילים ולכן מפגעי הריח, אשר הביאו לידי הנזק מתיישבים יותר עם המסקנה שהמשיבים לא נקטו

זהירות סבירה מאשר עם המסקנה שהם נקטו זהירות סבירה. מכאן, שעל המשיבים מוטל להוכיח שלא התרשלנו.

160. מכאן, שמתקיימים בבירור כל יסודות עוולת הרשלנות. המשיבים נושאים בחובת זהירות כלפי חברי הקבוצה. הם יכלו לצפות ובפועל צפו, כי פעילותם בחירייה גורמת לנזק. העובדות שהוצגו לעיל מספיקות כדי לבסס הפרה של חובת הזהירות, כנדרש בשלב בקשת האישור, ויותר מכך. הוכח כי המשיבים הפרו את חובתם וגרמו למפגעי ריח בסביבה. מעבר לכך, על המשיבים רובץ הנטל להראות כי הם לא התרשלו.

5.ד. הפרת חובה חקוקה

161. סעיף 63 לפקודת הנזיקין קובע כך :

(א) "מפר חובה חקוקה הוא מי שאינו מקיים חובה המוטלת עליו על פי כל חיקוק - למעט פקודה זו - והחיקוק, לפי פירושו הנכון, נועד לטובתו או להגנתו של אדם אחר, וההפרה גרמה לאותו אדם נזק מסוגו או מטבעו של הנזק שאליו נתכוון החיקוק; אולם אין האדם האחר זכאי בשל ההפרה לתרופה המפורשת בפקודה זו, אם החיקוק, לפי פירושו הנכון, התכוון להוציא תרופה זו.
(ב) לענין סעיף זה רואים חיקוק כאילו נעשה לטובתו או להגנתו של פלוני, אם לפי פירושו הנכון הוא נועד לטובתו או להגנתו של אותו פלוני או לטובתם או להגנתם של בני-אדם בכלל או של בני-אדם מסוג או הגדר שעמם נמנה אותו פלוני."

162. בעניין ועקנין פורטו חמשת יסודותיה הפוזיטיביים של עוולת "הפרת חובה חקוקה" :

(א) קיום חובה המוטלת על המזיק מכח חיקוק – החובה שלא לגרום "... לריח חזק או בלתי סביר, מכל מקור שהוא, אם הוא מפריע, או עשוי להפריע, לאדם המצוי בקרבת מקום או לעוברים ושבים." (סעיף 3 לחוק למניעת מפגעים);

(ב) החיקוק נועד לטובתו או להגנתו של הנזוק – החיקוק נועד לשמור על טובתם והגנתם של המבקשים וחברי הקבוצה;

(ג) המזיק הפר את החובה המוטלת עליו – המשיבים הפרו את החובות המוטלות עליהם בזו אחר זו;

(ד) ההפרה גרמה לניזוק נזק – המשיבים גרמו למבקשים ולחברי הקבוצה לנזקים של חוסר נוחות, כעס, תסכול, עוגמת נפש, וחוסר אונים;

(ה) הנזק אשר נגרם הוא מסוג הנזק אליו נתכוון החיקוק – הנזקים שנגרמו למבקשים ולחברי הקבוצה הם מסוג הנזקים שאליהם נתכוון החיקוק ושהיו נמנעים לו היו המשיבים נוקטים באמצעי הזהירות הנדרשים לצורך מניעת גרימת מפגעי ריח בסביבה.

163. כפועל יוצא מהתקיימותם של כל התנאים כאמור, המשיבים הפרו חובות חקוקות.

5.א. חוק רישוי עסקים

164. כפי שפורט לעיל, המשיבים, כולם, הפרו את רישיונות העסק שלהם.

165. רישיון עסק הוא חיקוק, לצורך עוולת הפרת חובה חקוקה.

166. חיקוק מוגדר בסעיף 1 לפקודת הפרשנות [נוסח חדש] (להלן: "פקודת הפרשנות") כך:

"כל חוק וכל תקנה בין שניתנו לפני תחילת תקפה של פקודה זו ובין שניתנו לאחריה".

167. תקנה מוגדרת בפקודת הפרשנות כך

–"תקנה, כלל, חוק עזר, מנשר, אכרזה, צו, הוראה, הודעה, מודעה, או מסמך אחר, שניתנו מאת כל רשות בארץ ישראל או בישראל, בין לפני תחילת תקפה של פקודה זו ובין לאחריה, מכוח חוק, או מכוח אקט של הפרלמנט הבריטי או מכוח דבר-המלך-במועצה, לרבות צו, הוראה, הודעה, מודעה או מסמך אחר שניתנו על יסוד תקנה, כלל או חוק עזר כאמור".

168. רישיונות העסק של המשיבים ניתנו להם מאת רשות, מכוח סמכותה לפי חוק. על-כן, מדובר בחיקוק, והפרה שלו מהווה הפרת חובה חקוקה. התנאים המיוחדים לרישיונות העסק אותם המשיבים הפרו, נועדו להגן על התושבים החיים בסמיכות לחירייה מפני מפגעי ריח, הנגרמים מפעילות המשיבים. זהו הנזק אליו התכוון החיקוק.

ד.6. חוק אוויר נקי

169. סעיף 70 לחוק אוויר נקי קובע כך:

מעשה או מחדל בניגוד להוראות לפי חוק זה, הם עוולה אזרחית, והוראות פקודת הנזיקין [נוסח חדש], יחולו עליהם, בכפוף להוראות חוק זה

170. סעיף 14 לחוק אוויר נקי קובע כך:

"(א) לא יעשה אדם אחד מאלה אלא בהתאם להוראות שנקבעו לפי סעיף 13, לפי העניין:

(1) ייצור מקור פליטה נייח המיועד לשימוש בישראל, ייבאו או ישווקו;

(2) יפעיל מקור פליטה נייח או ישתמש בו.

(ב) כל רישיון או היתר זמני הנדרש לפי חוק רישוי עסקים להפעלה של מקור פליטה נייח לפי חוק זה יראוהו כאילו הוא מותנה לקיום הוראות חוק זה והתקנות שהותקנו לפיו."

171. כפי שפורט לעיל בהרחבה, המשיבים יצרו והפעילו מקורות פליטה נייחים.

172. סעיפים 32-34 לחוק אוויר נקי מתייחסים למקורות פליטה שחייבים רישוי לפי חוק רישוי עסקים וקובעים תנאים שעל השר להגנת הסביבה לקבוע ברישיון העסק. כאמור המשיבים חויבו בתנאים סביבתיים ברישיון העסק והפרו דרישות אלו.

173. המשיבים, במעשיהם ובמחדליהם, הפרו את חוק אוויר נקי.

ד.7. נזקים לא ממוניים

174. המבקשים וחברי הקבוצה חשו וחשים תחושות שליליות של חוסר נוחות, כעס, תסכול, עוגמת נפש וחוסר אונים, וזאת כתוצאה ממפגעי הריח בסביבה, שמקורם בפעילות המשיבים בחירייה.

175. במסגרת ע"א 1338/97 **תנובה מרכז שיתופי לשווק תוצרת חקלאית בישראל בע"מ נ' תופיק ראבי ואח'** (להלן: "**עניין תנובה**"), הכיר בית-המשפט העליון בנזק של פגיעה באוטונומיה ובתחושות שליליות כבסיס לנזק בר פיצוי:

"הנזק שטוען לו ראבי הוא נזק לא ממוני: תחושות שליליות ותחושות של גועל. הנזק הלא ממוני שהתובע טוען לו מאופיין בתחושת הגועל הנובעת מכך שמדובר בסליקון, על כל המטען האסוציאטיבי המלווה חומר זה. לדעתי, נזק מסוג זה הוא לכאורה נזק בר-פיצוי... ישנה פגיעה באוטונומיה של הפרט, אף שאין עמה נזק גוף או סכנה ממשית לנזק גוף. לכל צרכן וצרכן העדפות בנוגע למזונותיו, העדפות המבטאות לעתים את האידאולוגיה שהוא מאמין בה כדרך לחיים נכונים או בריאים... הפגיעה באוטונומיה של הפרט כמצדיקה פיצוי כבר הוכרה בפסיקתו של בית-משפט זה: ע"א 2781/93 דעקה נ' בית החולים "כרמל", חיפה [3]. בעניין זה לא נמסר למטופלת מידע שהיה צריך להימסר לה בהתאם לחוק זכויות החולה, תשנ"ו-1996. הטיפול הרפואי שבוצע לא גרם נזק. התביעה התבססה על פגיעה באוטונומיה בטענה שעצם ביצועו של טיפול בלא הסכמה הוא-הוא הנזק. בית-המשפט קבע כי נזק מעין זה הוא בר-פיצוי במסגרת עוולת הרשלנות והטיל פיצוי, אם כי בסכום שאינו גבוה. וכך קבע בית-המשפט: "הפגיעה באוטונומיה – נזק בר-פיצוי לפי פקודת הנזיקין [נוסח חדש]" (פסקה 10 לפסק-דין של כבוד השופט (כתוארה אז) מרים נאור).

176. על-אף שבעניין תנובה נידונה סוגיה של הגנה על הצרכן וענייננו במניעת מפגעי ריח בסביבה וכן מניעת מפגע סביבתי, נראה כי פרט לעובדה זו רב הדומה על השונה. אף אם לכאורה לא ניתן להוכיח בשלב זה כי נגרם נזק גופני למבקשים או לחברי הקבוצה (על-אף שייתכנו בהחלט נזקים גופניים ונזקים נוספים שעלולים להתגלות בהמשך), נפגעו חברי הקבוצה בנזק לא ממוני, אשר מתבטא בפגיעה באוטונומיה ובתחושות שליליות של חוסר נוחות, כעס, תסכול, עוגמת נפש, וחוסר אונים.

177. כעולה מדברי כבוד השופט נאור בעניין תנובה, העובדה כי חברי קבוצה רבים נאלצו לסבול מפגעים סביבתיים, ובכלל זה מפגעי ריח, מהווה פגיעה באוטונומיה שלהם לחיות אורח חיים נטול מפגעים סביבתיים והפרעות הנובעים מריח חזק או בלתי סביר.

178. יודגש, כי בשונה מעניין תנובה הנוגע לצרכן חלב שיש בידו הבחירה לצרוך מוצר של חברה מתחרה, המבקשים וחברי הקבוצה נדרשים להעתיק את מקום מגוריהם או עסקם על-מנת שלא לסבול את מפגעי הריח.

ה. התאמת התובענה להתברר כתובענה ייצוגית

ה.1. מהות התביעה

179. סעיף 3(א) לחוק תובענות ייצוגיות קובע, כי תובענה ייצוגית ניתן להגיש בין היתר, "**בתביעה כמפורט בתוספת השנייה**".

180. תובענה זו נכנסת בגדרו של פרט 6 לתוספת השנייה לחוק תובענות ייצוגיות כפי שיפורט להלן ועל-כן עומדת היא בתנאי הסף של סעיף 3(א) לחוק תובענות ייצוגיות:

"תביעה בקשר למפגע סביבתי נגד גורם המפגע; לענין זה, "גורם המפגע", "מפגע סביבתי" - כמשמעותם בחוק למניעת מפגעים סביבתיים."

181. כפי שהבהיר כבוד השופט יגאל גריל במסגרת ת"מ (ח"י) 25857-06-12 ורד אליה סער ואח' נ' עיריית נהריה ואח' (21/10/2013):

"... הגשת תובענה ייצוגית באשר למפגע סביבתי אינה כפופה להוראותיו של החוק למניעת מפגעים סביבתיים (תביעות אזרחיות). ההפניה (בפרט 6 של התוספת לחוק תובענות ייצוגיות) להגדרת "מפגע סביבתי" שבחוק למניעת מפגעים סביבתיים, מטרתה אך לאמץ את ההגדרה בדבר "מפגע סביבתי", ואין היא באה לאמץ את כלל הוראותיו של החוק למניעת מפגעים סביבתיים (תביעות אזרחיות)." (פסקה כה)

182. "מפגע סביבתי" כמופרט לעיל, מוגדר בסעיף 1 לחוק למניעת מפגעים סביבתיים (תביעות אזרחיות), בין היתר, כזיהום על-ידי אויר, רעש, ריח ועוד, והכל כשהם בניגוד לחיקוק, לצו, לתכנית, לרשיון עסק או לכל היתר או רשיון אחר, או שיש בהם פגיעה בבריאותו של אדם או גרימת סבל ממשי לאדם.

183. כמו-כן, וכמפורט לעיל, "גורם מפגע" מוגד בסעיף 2 לחוק למניעת מפגעים סביבתיים (תביעות אזרחיות) כמי שגורם או עומד לגרום למפגע סביבתי.

184. כפי שפורט לעיל בהרחבה, יצירת מפגעי ריח בסביבה מהווה "מפגע סביבתי" ואילו המשיבים, שבהתנהגותם מפריס את הוראות החוק למניעת מפגעים הן "גורם מפגע".

185. מכל האמור עולה, כי התובענה עומדת בתנאי הסף של סעיף 3(א) לחוק תובענות ייצוגיות, זאת בהינתן שהתובענה היא בקשר עם מפגע סביבתי לו גורמים המשיבים.

ה.2. התקיימות תנאי הסף לצורך הגשת תובענה ייצוגית

ה.2.א. הגדרת הקבוצה

186. כל תושבי רובעים 278 ו- 289 בעיר תל-אביב, וכן תושבי היישובים אזור, חמד, גנות ויישובים סמוכים נוספים, ובכלל זה בעלי דירות, בעלי בתי עסק ושוכרי דירות ובתי עסק, לרבות מי שעובד ועבד באזורים אלו, אשר סבלו וסובלים ממפגעי ריח הנובעים ממספר מתקנים ופעילויות המתקיימות בפארק המחזור חירייה.

ה.2.ב. עילה אישית

187. סעיף 4(א)1 לחוק תובענות ייצוגיות קובע כך:

"אדם שיש לו עילה בתביעה או בעניין כאמור בסעיף 3(א), המעוררת שאלות מהותיות של עובדה או משפט המשותפות לכלל החברים הנמנים עם קבוצת בני אדם - בשם אותה קבוצה."

188. למבקשים קיימת עילת תביעה אישית נגד המשיבים כמתואר לעיל, שכן המבקשים מתגוררים והתגוררו בסמוך לחירייה, ונפגעו בשל כך ממפגעי הריח, וסבלו מתחושות שליליות של חוסר נוחות, כעס, תסכול, עוגמת נפש, וחוסר אונים. כל זאת בשל מעשיהם ומחדליהם של המשיבים לפעול על-פי הוראות הדין החלות עליהם ובכך להביא לסיומם של המפגעים הסביבתיים כאמור.

²⁷ הי"ש 1.

²⁸ הי"ש 2.

189. עילה זו מעוררת שאלות עובדתיות ומשפטיות המשותפות לכלל חברי הקבוצה, אשר להם אינטרס משותף, הן ברמה הפרטית והן ברמה הציבורית, בהגנה מפני מפגעים סביבתיים, ואשר התגוררו, עבדו או היו בעלי נכסים ברובעים 8 ו-9 בתל-אביב, וכן ביישובים אזור, חמד, גנות ויישובים סמוכים נוספים באזור חירייה, ונפגעו בשל כך באופן זהה למבקשים.

190. "התובענה מעוררת שאלות מהותיות של עובדה או משפט המשותפות לכלל חברי הקבוצה, ויש אפשרות סבירה שהן יוכרעו בתובענה לטובת הקבוצה" (סעיף 8(א)(1) לחוק תובענות ייצוגיות):

(א) עמדת הפסיקה בכל הנוגע לצורך בשאלות משותפות של משפט או עובדה בין חברי קבוצת התובעים היא שדי בכך שהיסוד המשותף מהווה מרכיב מהותי בהתדיינות כדי למלא תנאי זה (ראו: ע"א 1977/97 יוסף ברזני נ' בזק החברה הישראלית לתקשורת בע"מ (02/07/2001)).

(1) השאלות העובדתיות הן: (1) האם פעילות המשיבים בחירייה גורמת למפגעי ריח? (2) האם המשיבים פעלו ופועלים בחריגה מהתנאים המיוחדים ברישיונות העסק שלהם? (3) האם המשיבים פעלו ופועלים בחריגה מנוהלי ומדיניות המשרד להגנת הסביבה?

(2) השאלות המשפטיות הן: (1) האם המשיבים מפריס את החובות המוטלות עליהם מכח החוק למניעת מפגעים, מכוח חוקים נוספים, התנאים השונים ברישיונות העסק שלהם ולנוהלי ומדיניות המשרד להגנת הסביבה? (2) האם המשיבים גורמים במעשיהם ובמחדליהם למפגע סביבתי, מפגעי ריח ומטרד ליחיד כתוצאה ממעשיהם ומחדליהם?

הן השאלות העובדתיות והן השאלות המשפטיות משותפות לכלל חברי הקבוצה.

(ב) לאור הטענות המבוססות והמנומקות אשר נפרסו לעיל, קיימת יותר מ"אפשרות סבירה" כי התובענה תוכרע לטובת הקבוצה:

(1) העובדות המפורטות בבקשה זו נתמכות בראיות ואינן מעלות מחלוקת של ממש באשר להפרתן הבוטה של הוראות החוק למניעת מפגעים על-ידי המשיבים וכפועל יוצא מכך גרימת מפגעי ריח אותם ביקש החוק למניעת מפגעים למנוע.

(2) המבקשים מעידים על-כך כי נחשפו למפגעי הריח וכי נגרמו להם בשכל כך תחושות שליליות של חוסר נוחות, כעס, תסכול, עוגמת נפש, וחוסר אונים. טענותיהם של המבקשים נתמכות בתצהירים.

(ג) לפיכך, על-סמך עובדות אלו, לשונו של החוק למניעת מפגעים וכן חוקים נוספים, כמו גם הפסיקה אשר צוטטה לעיל וכן חוות דעת המומחה, קיימת אפשרות סבירה, ואף למעלה מכך כי בקשה זו תוכרע לטובת המבקשים והקבוצה.

191. "תובענה ייצוגית היא הדרך היעילה וההוגנת להכרעה במחלוקת בנסיבות העניין" (סעיף 8(א)(2) לחוק תובענות ייצוגיות):

(א) גודלה של הקבוצה לא מאפשר, מבחינה מעשית, לצרף את כל חברי הקבוצה במסגרת תביעה רגילה.

(ב) חלק מהציבור אינו מודע לחוק למניעת מפגעים ולחובות אותן הוא מטיל על המשיבים. לאור זאת, אנשים רבים כלל אינם מעלים על דעתם כל אפשרות להגשת תביעה מסוג זה. בנוסף, קיים ציבור הסובלים מהמפגע, אך אינו מודע למקור של המפגע.

(ג) בשל הנזק הקטן יחסית לכל אחד מחברי הקבוצה הנובע מסירובם של המשיבים לנקוט באמצעי הזהירות הנדרשים לצורך מניעת גרימת מפגעי ריח בסביבה, הגשת תביעה אישית על-ידי כל אחד מחברי הקבוצה, על ההוצאות ושכר הטרחה הכרוכים בה, אינה משתלמת ובלתי כדאית מבחינה כלכלית וזאת לאור המשאבים הכרוכים בהגשת תביעה כאמור. זאת כאשר אחד הסעדים המרכזיים הוא סעד של ציווי עשה הצופה פני עתיד.

(ד) נראה כי האמצעים המנהליים והפליליים העומדים בפני הרשויות אינם מהווים תמריץ מספק לצורך הרתעת המשיבים לגרום להפסקתו של המפגע הסביבתי לאלתר, ואילו בכוחה של תביעה המסכנת את המשיבים לשלם סכום משמעותי כפיצויים יהיה כדי להרתיע אותם, וכן חברות נוספות, לנקוט באמצעי הזהירות הנדרשים לצורך מניעת גרימת מפגעי ריח בסביבה באופן כדאי מבחינה כלכלית.

(ה) המבקשים בבקשה זו מבקשים להשתמש בכלי המשפט האזרחי העומדים לרשותם על-מנת להביא את המפגע הסביבתי לסיומו ויפה שעה אחת קודם.

יפים לעניין זה דברי ההסבר להצעת החוק למניעת מפגעים סביבתיים (תביעות אזרחיות):

“החוק המוצע... מאפשר תובענות ייצוגיות, כך שגם קבוצות גדולות של אנשים שסבלו כל אחד פגיעה קטנה מכדי שיטרחו להגיש תביעה בעצמם (אך הנזק הכולל לקבוצה גדול והתביעה הינה בעלת ערך הרותעתי רב) יוכלו להגן על ענינם.”

...

“שיטת “האכיפה הפרטית” של חוקי איכות הסביבה הונהגה בהצלחה רבה בארה”ב, והתקווה היא כי גם בארץ, היא תתן תנופה חזקה למגמה להגן על הסביבה ולשפר את איכותה.”

(ו) כל אלו מהווים חסמים משמעותיים מפני הגשת תביעות אישיות על-ידי כל אחד ואחד מחברי הקבוצה.

(ז) מעבר לכך, ריבוי התביעות הנובעות מהגשת תביעה אישית על-ידי כל אחד מחברי הקבוצה יהווה עומס כבד על מערכת המשפט ובזבוז משאבים אדיר. זאת כאשר כאמור לעיל לחברי הקבוצה שאלות עובדתיות ומשפטיות משותפות.

(ח) על יתרונות התובענה הייצוגית בגין זיהומים סביבתיים עמד ד”ר בועז שנור בספרו תביעות נזיקין סביבתיים:

“יתרון מרכזי של תובענה ייצוגית הוא החיסכון העצום בעלויות אשר נובע מכך שתובענה אחת עשויה להחליף אלפי תביעות קטנות פרטניות. חיסכון זה יתבטא הן אצל התובעים, הן במערכת בתי המשפט והן אצל הנתבעים. התוצאה המעשית של החיסכון לתובעים היא שתביעות בגין נזקים שלא היו מוגשות כתביעות בודדות בגלל העלות הגבוהה של ניהול התביעה יחסית לערכה הכספי, יהיה אפשר להגישן עתה בשל ערכה הכספי המצרפי הגבוה של התביעה לעומת עלות ניהול תביעה שלא תעלה בהרבה ובשל היתרון לגדול שיש לניהול אחת מצרפית. (עמוד 501).

...

תביעות מסוג זה נחשבות לתביעות סבוכות ויקרות באופן מיוחד, אשר דורשות התמחות מיוחדת ומשאבים ניכרים. נוסף על-כך, בשל מיעוט הפסיקה בישראל לגבי תביעות נזיקין שצומחות מזיהומים סביבתיים, קשה לעורכי דין לנבא ניבוי מוצלח את סיכויי ההצלחה של תביעות כאלה, והגשת תביעות כאלה מצריכה לימוד תחום חדש מצידו של עורך הדין.

(ט) לאור כל אלו, הרי שאישור התובענה כייצוגית יגשים את מטרות חוק תובענות ייצוגיות כפי שהן מפורטות בסעיף 1 לחוק, יאפשר להגן על האינטרס של כל אחד מחברי הקבוצה, לקדם את אכיפת הדין ולהעניק פיצוי שאילולא התובענה הייצוגית לא היה זוכה בו.

192. "קיים יסוד סביר להניח כי ענינם של כלל חברי הקבוצה ייוצג וינוהל בדרך הולמת" (סעיף 8(א)(3) לחוק תובענות ייצוגיות):

(א) לב"כ המבקשים ניסיון בניהול תובענות ייצוגיות ומדובר במשרד עם ותק וניסיון רב בכל תחומי המשפט. בשנים האחרונות הגישו ב"כ המבקשים מספר רב של בקשות לאישור תובענה ייצוגיות בתחומים שונים.

(ב) נכון להיום מנהל ב"כ המבקשים עשרות בקשות לאישור תובענה ייצוגיות, כאשר בחלק גדול מבקשות אלו מתנהלים הליכי הוכחות או מגעים לפשרה ולתיקון העוול' ובחלקם הובא כבר סעד משמעותי לציבור.

(ג) ב"כ המבקשים הגיש מספר תובענות לפי החוק למניעת מפגעים סביבתיים (תביעות אזרחיות) ובניהן תובענה בעניין זיהום אוויר בתחנה מרכזית בירושלים (תובענה קבוצתית ת"צ (י-ם) 21679-11-11 **דניאל שוורץ נ' אמות השקעות בע"מ**, ותובענה ייצוגיות ת"צ (ת"א) 22700-11-11 **דניאל שוורץ נ' אמות השקעות בע"מ**), כאשר ביום 09/04/2013 ניתן פסק-דין לטובת התובעים בתובענה הקבוצתית בו נדרשו התחנה המרכזית וחברת אגד לבצע שורת פעולות אופרטיביות על-מנת להפחית את זיהום האוויר וביום 06/11/2018 ניתן פסק-דין המאשר את הסדר הפשרה אליו הגיעו הצדדים במסגרת התובענה הייצוגית; תובענה בעניין זיהום מי-ים חיפה (ת"צ (חי') 33143-01-14 **ירון כרמי ואח' נ' מי כרמל בע"מ ואח'**), כאשר ביום 28/03/2017 ניתן פסק-דין המאשר את הסדר הפשרה אליו הגיעו הצדדים; תובענה בגין אירוע דליפת נפט, שארע בשלהי שנת 2014 מקו הנפט אילת אשקלון, המופעל על-ידי קצא"א (ת"צ (ב"ש) 12017-12-14 **צדוק לוי פירסק ואח' נ' חברת קו צינור אילת אשקלון בע"מ ואח'**); תובענה בעניין זיהום נחל אשלים (ת"צ (ב"ש) 37232-08-17 **ד"ר עודד קינן ואח' נ' רותם אמפרט נגב בע"מ ואח'**); תובענות בעניין הפרת הוראות החוק לטיפול סביבתי בציוד חשמלי ואלקטרוני ובסוללות, תשע"ב-2012 (ת"צ 16415-12-16 **פנטון ואח' אור בל ואח'**, ועוד; תובענות בעניין הפרת הוראות החוק להסדרת הטיפול באריזות התשע"א-2011 (ת"צ 33816-01-18 **פרנקל ואח' נ' א. לויזון בע"מ ואח'**, ועוד).

(ד) ואלו רק מקצת הבקשות לאישור שהוגשו על-ידי ב"כ המבקשים.

(ה) כמו-כן, אין לב"כ המבקשים כל ניגוד עניינים ועניינם של כלל חברי הקבוצה ינוהל תוך הקפדה על יושר והגינות על-מנת לתקן את העוול שנעשה לחברי הקבוצה.

(ו) לב"כ המבקשים, אם כן, רקע מתאים לניהול תובענה זו לנוכח הידע והניסיון שצבר בחלוף השנים בתביעות ייצוגיות בנושאים שונים ומגוונים ומשכך, קיים יסוד סביר להניח כי עניינם של כל חברי הקבוצה ינוהל ויוצג בדרך הולמת.

193. "קיים יסוד סביר להניח כי עניינם של כלל חברי הקבוצה ייוצג וינוהל בתום לב" (סעיף 8(א)(4) לחוק תובענות ייצוגיות):

למבקשים אין כל ניגוד עניינים ועניינם של כלל חברי הקבוצה ינוהל תוך הקפדה על יושר והגינות, על-מנת לתקן את העוול שנעשה לחברי הקבוצה. לפי מיטב הבנתם של המבקשים, אף אין כל ניגוד עניינים בינם לבין יתר חברי הקבוצה שבשם המבקשים את הבקשה. כלל חברי הקבוצה נפגעו באופן זהה והמבקשים רואים עצמם כשליחיהם של כלל חברי הקבוצה.

1. פירוט הנזק

194. כתוצאה מהתנהלותם של המשיבים, סובלים המבקשים וחברי הקבוצה מנזקים לא ממוניים המתבטאים בתחושות שליליות של חוסר נוחות, כעס, זעם, תסכול, עוגמת נפש, וחוסר אונים.

195. זאת ועוד, המבקשים וחברי הקבוצה סובלים גם מנזקים ממשיים (פגיעה בשגרת החיים) הנובעים, בין היתר, מאילוץ לאטום את חלונות בתיהם ולהפעיל מזגן שעה שהם היו יכולים לאוורר ולצנן את בתיהם באמצעות פתיחת חלונות; הימנעותם משימוש במרפסות בתיהם בכל עת שהם חפצים בכך; התנצלות בלתי פוסקת בפני משפחה, חברים ומכרים הבאים לבקרם, בשל הצחנה הקיימת באוויר; הסתגרות בבתיהם, קיצור פעילויות פנאי ובילוי מחוץ לבית; נטישת בתיהם ומעבר לשכונות "נקיות" ממפגעי ריח, ועוד.

196. יודגש, כפי שצוין לעיל, כי המושג "נזק" כהגדרתו בסעיף 2 לפקודת הנזיקין כולל, בין היתר, "אבדן חיים, אבדן נכס, נוחות, רוחה גופנית או שם-טוב, או חיסור מהם, וכל אבדן או חיסור כיוצאים באלה". אם כן, שלילת נוחות ופגיעה באוטונומיה של הפרט מהוות נזק בפני עצמו.

197. יפים לענייננו דבריו של ד"ר בועז שנור בספרו תביעות נזיקין סביבתיות:

"סוג נזק אחר אשר עשוי להיגרם לבני אדם מקיומם של זיהומים סביבתיים הוא "נזקים לא ממוניים". נזקים לא ממוניים הם רגשות שליליים שנגרמו לתובע. בהקשר של זיהומים סביבתיים מדובר לרוב על הרגשות השליליים אשר נוצרים אצל מי שנחשף לזיהום הסביבתי לאחר שנודע לו על החשיפה. למשל, עשוי מי שידע שנחשף לחומרים מסרטנים לסבול כל חייו מפחד שילקה בסרטן אף אם בסופו של דבר לא ילקה בסרטן; מי שבני משפחתו חלו או מתו מזיהום עשוי לחוש תחושות צער ואובדן בעקבות זאת; מי שהיקרים לו נחשפו לזיהום ועלולים לפתח מחלות קשות ולמות עשוי לחוש חרדות בעקבות זאת; מי ששותה מים שמתברר שהכילו חומרים מזיקים עשוי לחוש תחושות גועל מכך גם אם ברור כי החומרים המזהמים אינם מזיקים לבריאות... תחושות קשות אלה מהוות נזק למי שסובל אותן, שכן איכות חייו של מי שחש אותן... נמוכה מזו של מי שאינו חש אותן, ומקובל לסווג אותן תחת הכותרת "נזק בלתי ממוני". נזק לא ממוני טהור הוא נזק שיש לפתות בגינו בדומה לכל נזק אחר, ומתן פיצוי כזה יגשים את מטרות דיני הנזיקין." (עמוד 470-471).

1.1 חישוב הנזק

198. על-פי נתוני הלשכה המרכזית לסטטיסטיקה (להלן: "הלמ"ס") כפי שהם מוצגים במערכת היישובים,²⁹ נכון לשנת 2017, מספר התושבים ביישובים אזור, חמד וגנות עמד על כ-14,545 תושבים.

²⁹ <https://www.cbs.gov.il/he/settlements/Pages/default.aspx>

כמו-כן, על-פי נתוני עיריית תל אביב-יפו, נכון לשנת 2014, מספר התושבים ברובעים 8 ו-9 עמד על כ- 108,440.

199. בכל הנוגע לאוכלוסיית רובע 8, יוער כי מספר התושבים שנלקח בחשבון (28,620) "אינו כולל את אוכלוסיית מהגרי העבודה, שרובם מרוכזים ברובע 8." כמו-כן, בכל הנוגע לאוכלוסיית רובע 9, יוער כי "אוכלוסייתו במגמת עלייה מתמשכת לאורך השנים."

200. כפי שפורט לעיל, חברי הקבוצה כוללים, בין היתר, גם את מי שעובד ועבד ברובעים 8 ו-9 בעיר תל-אביב וביישובים אזור, חמד, גנות, אור יהודה וכן יישובים סמוכים נוספים.

201. על-פי נתוני עיריית תל אביב-יפו, נכון לחודש יולי 2018 היו מועסקים בעיר כ- 420,100 מועסקים, כאשר כ- 164,300 (כ- 39.1%) הם תושבי העיר שעובדים בה וכ- 255,800 (כ- 60.9%) הם מועסקים שאינם תושבי העיר.

202. אין בידי המבקשים נתון מדויק אודות מספר המועסקים ברובעים 8 ו-9 שאינם תושבי הרובעים. המבקשים יכולים להעריך באופן גס, בהתאם לנתוני עיריית תל אביב-יפו אודות שימושי קרקע ברובעים 8 ו-9 בהשוואה לשימושי קרקע ביתר הרובעים בעיר, כי מדובר בכ- 48,000 מועסקים שאינם תושבי רובעים 8 ו-9³⁰ לכך יש להוסיף כמובן את מספר המועסקים ביישובים אזור, חמד, גנות, אור יהודה ויישובים סמוכים נוספים לחירייה שאינם תושבי אותם יישובים (נתונים שאין בידי המבקשים בשלב זה).

עמודים רלוונטיים מתוך "רבעים ושכונות בתל אביב-יפו 2014 – מאפיינים דמוגרפיים חברתיים כלכליים ומידע תכנוני – עיריית תל אביב-יפו" מצ"ב כנספח 15.

עמודים רלוונטיים מתוך "תל אביב-יפו בראי המספרים – יולי 2018" מצ"ב כנספח 16.

203. בנקודה זו קשה להעמיד סכום מסוים אשר יהווה פיצוי לנזקים שנגרמו למבקשים ולחברי הקבוצה. עם זאת, המבקשים סבורים כי לבית-המשפט הנכבד הכלים והמומחיות להעריך ולכמת את נזקם של חברי הקבוצה – דבר אשר יזקקו אליו הצדדים בשלב התובענה.

204. בהקשר זה, ראו את פסיקת בית-המשפט העליון בעניין תנובה שנוצר לעיל, ופסיקת בית-המשפט המחוזי במסגרת ת"צ (נצ' 24822-12-10 **שמעון אלפסי נ' כימוטל בע"מ** (29/12/2013) (להלן: "**עניין כימוטל**")):

(א) **עניין תנובה** – בית-המשפט העמיד את הנזק הלא ממוני על-סך של 250 ₪, כאשר נידונה סוגיה של הגנה על הצרכן ודובר על תקופה של **שלושה חודשים** בלבד במהלכה נגרם הנזק לחברי הקבוצה;

(ב) **עניין כימוטל** – בית-המשפט העמיד את הנזק הלא ממוני על-סך של 500 ₪, כאשר נידונה סוגיה של מפגע סביבתי ודובר על תקופה של **שבעה ימים** בלבד במהלכה נגרם הנזק לחברי הקבוצה.

³⁰ נכון לשנת 2013 (קובץ ארנונה), סך השטח הבנוי ברובעים 1-9 נאמד בכ- 26,899,889 מ"ר, כאשר כ- 7,189,773 מ"ר מתוכם שימש למסחר, משרדים, נופש ומלונאות, תעשייה ומלאכה (להלן: "**שימושי קרקע רלוונטיים**"). שימושי קרקע רלוונטיים ברובעים 8 ו-9 מהווים כ- 1,352,336 מ"ר (כ- 18.8%) מתוך סך שימושי קרקע רלוונטיים בעיר כולה (7,189,773). כ- 18.8% מתוך מועסקים בעיר שאינם תושבי העיר (כ- 255,800) מהווים כ- 48,114 מועסקים.

205. מחד, הבקשה דנן אינה נוגעת למזון אותו הכניסו המבקשים וחברי הקבוצה לגופם בדרך של אכילה או שתיה (עניין תנובה), ולמניעת האפשרות להתרחץ, לשתות ולבשל באמצעות מי השתייה המצויים בבתייהם (עניין כימוטל). מאידך, בקשה זו מתייחסת לפגעי ריח מתמשכים, כאשר התקופה הרלוונטית לצורך חישוב הנזק היא מספר שנים (להבדיל ממספר חודשים בעניין תנובה או מספר ימים בעניין כימוטל).

206. כמו-כן, במסגרת בקשה לאישור הסדר פשרה שהוגשה ביום 07/11/2019 לאישורו של בית-המשפט המחוזי בבאר שבע (כבוד השופט גד גדעון) בת"צ 49319-12-14 לוי פירסק ואח' חברת קו צינור אילת אשקלון בע"מ ואח', שעניינה בדליפת נפט בשמורת עברונה וסביבתה, המליצו הצדדים לבית-המשפט הנכבד כי במסגרת הפיצוי לטובת הציבור והקבוצות, קצא"א תשלם, בין היתר, תשלום ישיר לתושבי באר אורה בסך של 1,500,000 ₪ כפיצוי על הנזקים הלא ממוניים, עוגמת נפש וירידת ערך למקרקעין ביישוב, כאשר הפיצוי יחולק לכל בית מגורים בבאר אורה על-פי רשימה שמית המפרטת את הרישום הקיים נכון למועד קרות האירוע (03/12/2014), קרי סך של כ- 2,860 ₪ לתושב.³¹

207. על-כן, ומתוך הערכה שמרנית ביותר, המבקשים מעמידים את הנזקים הלא ממוניים לכל אחד מחברי הקבוצה כך:

תושבים (בעלי דירות ושוכרים) – 1,500 ₪.

עובדים (שאינם תושבים) – 500 ₪.

נזק ממשי (פגיעה בשגרת החיים) – 200 ₪.

208. על בסיס נתוני הלמ"ס והעירייה המפורטים לעיל, המבקשים מעריכים, כי הנזקים הלא ממוניים שנגרמו למבקשים ולחברי הקבוצה נאמד במיליוני שקלים.

ז. סמכות מקומית ועניינית

209. בהתאם לסעיף 5(ב)(1) לחוק תובענות ייצוגיות, סעיף 40 לחוק בתי המשפט [נוסח משולב], התשמ"ד-1984, תקנה 3(א)(5) לתקנות סדר הדין האזרחי, תשמ"ד-1984, וכן לאור סכום התביעה המוערך והסעדים הנתבעים, לבית-המשפט המחוזי בתל אביב-יפו הסמכות המקומית והעניינית לדון בבקשה זו.

ח. הסעדים המתבקשים

210. לאור האמור לעיל, מתבקש בית-המשפט הנכבד להורות על מתן הסעדים הבאים:

(א) לאשר את התובענה כתובענה ייצוגית;

(ב) להגדיר את הקבוצה המיוצגת לצורכי התובענה הייצוגית, כאמור לעיל;

(ג) להצהיר כי המשיבים פעלו ופועלים בניגוד להוראות החוק למניעת מפגעים וכי עילות התביעה המפורטות לעיל התקיימו;

³¹ בהתאם לנתוני הלמ"ס, נכון לשנת 2014 היו בבאר אורה כ- 525 תושבים.

(ד) להורות למשיבים לשנות את אופן פעולתם המוביל לפגיעה בסביבה כמפורט לעיל, כך שינקטו בכל אמצעי הזהירות הנדרשים לצורך מניעת גרימת מפגעי ריח בסביבה באופן מידי.

(ה) להורות למשיבים לפצות את חברי הקבוצה בגין הנזקים הלא ממונים שנגרמו להם;

(ו) ליתן הוראות בדבר אופן פרסום ההחלטה בבקשה זו לכשתתקבל, לקבוע את נוסח הפרסום ולחייב את המשיבים בהוצאות הפרסום;

(ז) בהתאם לסעיפים 22 ו-23 לחוק תובענות ייצוגיות, לחייב את המשיבים בהוצאות התובענה, בגמול הוגן למבקשים ובשכר טרחה לב"כ בהתאם למבחנים שהותוו במסגרת ע"א 2051/10 **עזבון המנוח משה שמש נ' דן רייכרט ואח'** (2,3/05/2012) ובאופן שיתכלל את התועלת העתידית לקבוצה כתוצאה מהתובענה ומאכיפת הוראות החוק;

(ח) ליתן למבקשים ולקבוצה כל סעד נכון וצודק בנסיבות העניין, לפי שיקול דעתו של בית-המשפט הנכבד.

ט. סוף דבר

211. כפי שהוסבר ותואר לעיל, עניינה של בקשה לאישור תובענה ייצוגית זו בהפרה בוטה של החוק למניעת מפגעים, חוקים נוספים, התנאים השונים ברישיונות העסק של המשיבים ולנוהלי ומדיניות המשרד להגנת הסביבה.

212. המשיבים נוהגים כפי שהם נוהגים במטרה לחסוך בעלויות, מתוך הבנה ברורה כי קיימת תת-אכיפה של המשרד להגנת הסביבה וכי מעטים המקרים בהם יבחרו הרגולטור או האזרח לנהל מולם מאבק משפטי.

213. ישנה אפוא חשיבות כי בית-המשפט הנכבד יקבל את התובענה ובכך יגשים את התכלית ההרתעתית של חוק תובענות ייצוגיות.

214. הבקשה נתמכת בתצהירים של המבקשים.

215. מן הדין ומן הצדק להיעתר לבקשה.

היום, כ"ו כסלו תש"פ, 24 דצמבר 2019.

איתי ארגוב, ע"ד

אסף פינק, ע"ד

ב"כ המבקשים